

Tudor Vladimirescu, Revoluția română și Europa la 1821

Cele trei capitole ale lucrării de față reprezintă, fiecare, o problemă istoriografică independentă. Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu a avut o imagine bună în ziarele, cărțile și documentele diplomatice apărute în Europa Occidentală.

Am încercat să oferim un răspuns în fiecare dintre cele trei capitole ale cărții. Au fost aduse argumente istoriografice, împreună cu cele documentare, pornind de la principalele cercetări ale istoricilor români și străini. Am pornit dintr-un punct de vedere general și, după ce am decis să insistăm asupra contextului politic (național, regional, juridic și diplomatic). Am continuat să prezentăm imaginea Revoluției Tudor Vladimirescu din 1821 pornind de la documentele diplomatice (în special otomane), în presă (reviste belgiene, italiene) și în câteva cărți contemporane importante publicate în perioada 1821-1825, de autori francezi și englezi. De asemenea, am inclus lucrările unor martori oculari contemporani.

Doar insistând asupra interpretării corecte a surselor istorice, vom putea găsi răspunsul pe care îl căutăm.

Florin Nacu - cercetător științific în Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S.Nicolăeascu Plopor” din Craiova. Este un istoric român specializat pe problemele structurilor sociale, importanța socială, economică și politică a Olteniei în istoria modernă. Având o educație juridică, el combină în știință teme: dreptul, istoria, economia, societatea.

Globe
EDIT

Globe
EDIT

FLORIN NACU

Tudor Vladimirescu, Revoluția română și Europa la 1821

O perspectivă de acum două secole

FLORIN NACU

Tudor Vladimirescu, Revoluția română și Europa la 1821

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

FLORIN NACU

**Tudor Vladimirescu, Revoluția
română și Europa la 1821**

O perspectivă de acum două secole

FOR AUTHOR USE ONLY

GlobeEdit

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: Provided by the author

Publisher:

GlobeEdit

is a trademark of

Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the OmniScriptum S.R.L
Publishing group

str. A.Russo 15, of. 61, Chisinau-2068, Republic of Moldova Europe

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-0-62303-4

Copyright © FLORIN NACU

Copyright © 2021 Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the
OmniScriptum S.R.L Publishing group

FOR AUTHOR USE ONLY

CUPRINS

CUVÂNTUL AUTORULUI.....	2
INTRODUCERE.....	5
CAPITOLUL I	
CONSIDERAȚII ISTORIOGRAFICE.....	9
CAPITOLUL II	
TUDOR VLADIMIRESCU ȘI CONTEXTUL ISTORICO- POLITICO-JURIDICO-DIPLOMATIC NAȚIONAL ȘI REGIONAL	26
CAPITOLUL III	
TUDOR VLADIMIRESCU – RECEPTAREA EUROPEANĂ A REVOLUȚIEI SALE	41
CONCLUZII.....	51
BIBLIOGRAFIE	52
ANEXE	57

CUVÂNTUL AUTORULUI

Lucrarea ”*Tudor Vladimirescu, Revoluția română și Europa la 1821: o perspectivă de acum două secole* ” reprezintă un demers în care mi-am propus să construiesc o perspectivă asupra modului în care Europa a perceput primul eveniment și, totodată, primul proces istoric din epoca modernă a istoriei României, Revoluția de la 1821, petrecută acum două sute de ani.

Am considerat necesar să prezint o imagine a evoluțiilor politice și militare din Sud-Estul Europei, evoluții determinate de sfârșitul războaielor napoleoniene și de apariția ”Sfintei Alianțe”, o structură politică menită să zădărnicească orice încercare viitoare de emancipare prin revoluție sau prin schimbarea statu-quo-ului consfințit de Congresul de la Viena. Este epoca în care, pentru prima oară, se folosește în corespondența diplomatică europeană noțiunea de ”Mare Putere”.

Țara Românească și Moldova erau, la începutul anului 1821, de peste un secol, conduse de regimuri fanariote, străine de interesele lor, care, cu rare excepții au reprezentat o stagnare care va conduce la un decalaj evident în raport cu alte state europene.

Am ales să prezint informații din lucrările străinilor care au venit la București, informații din presa internațională, din documente diplomatice, provenind de acum două secole.

Am analizat aceste informații dintr-o perspectivă istoriografică, încercând să surprind modul în care Principatele au găsit calea de a se emancipa, în condițiile în care se găseau, așa cum s-a afirmat de atâtea ori, la întretăierea intereselor a trei mari puteri: Imperiul Habsburgic, Imperiul Rus și Imperiul Otoman. Unele state cu o civilizație puternică și chiar cu o istorie bogată în cuceriri, precum Ungaria și Polonia își pierduseră ființa statală, în timp ce Balcanii se aflau sub stăpânire otomană vreme de secole. În acest context, la începutul secolului al XIX-lea, Principatele Române continuau să reziste ca state, aflate sub suzeranitate otomană și sub un protectorat rusesc incipient, *de facto* cu o autonomie internă trunchiată, lipsite de capacitatea de

a-și crea instituții interne puternice, precum și o elită politică, economică și culturală, elită care să determine înscrierea definitivă pe traiectoria progresului.

Acesta a fost contextul ridicării lui Tudor Vladimirescu, o figură glorioasă și eroică a istoriei naționale, o personalitate a Olteniei care s-a ridicat din rândul pandurilor, o forță militară de inspirație balcanică angrenată în conflictele ruso-turce de la începutul secolului al XIX-lea.

Tudor Vladimirescu a reușit să fructifice modestele opțiuni pe care le avea: intrarea în serviciul unui boier în schimbul supraviețuirii și al educației, răscumpărarea, accesul în trupele de panduri, urcarea în ierarhia boierească prin negustorie și cumpărarea, după obiceiul locului a funcției de vâtaf de plai.

Cunoștințele juridice l-au condus pe drumul afirmării, al conștientizării apartenenței sale la un popor cu o veche istorie.

Având un statut de ofițer, decorat de Imperiul Rus, Tudor a intrat în contact cu Eteria, organizația secretă greacă sprijinită în secret de Rusia. Rusia țaristă dorea să ajute la eliberarea Greciei de sub otomani pentru a ajunge cât mai aproape de Strâmtoarea Bosfor și Dardanele.

Tudor Vladimirescu, lider militar și Alexandru Ipsilanti, liderul Eteriei din 1820 aveau aceeași calitate de ofițeri în armata Rusiei, urmăreau fiecare propășirea națiunilor din care făceau parte, numai că diferențele dintre ei erau mari și au dus la incapacitatea de a putea coopera.

În această lucrare, am arătat că Europa a cunoscut din rapoarte diplomatice, articole de presă, scrieri ale unor călători ambele revoluții, română și greacă. Revoluția română și liderul ei au fost cunoscute de către europeni numai că simpatia Europei pentru cauza Greciei, lupta grecilor stabiliți în lume pentru crearea propriului stat au făcut ca rolul Eteriei și al mișcării grecești de la nord de Dunăre să fie de multe ori mult mai bine prezentat cu riscul minimalizării Revoluției Române de la 1821.

Am analizat contextul diplomatic, politic, cultural național și regional, precum și modul în care a fost percepută Revoluția Română din 1821 de acum două secole.

Lucrarea *Tudor Vladimirescu, Revoluția română și Europa la 1821: o perspectivă de acum două secole* ” analizează toate aceste elemente într-un demers care dorește să prezinte o imagine unitară a modului în care europenii priveau spațiul românesc în urmă cu două secole.

Cercet.științif.III.dr. Florin Nacu

FOR AUTHOR USE ONLY

INTRODUCERE

Cele trei direcții principale pe care am ales să le urmăresc în această lucrare sunt: analiza istoriografică a informațiilor prezentate, prezentarea separată a surselor diplomatice și a lucrărilor publicate de personalitățile care au trecut prin Țara Românească în 1821, urmate de relatările de presă.

Voi integra, evident, în interpretarea istoriografică baza documentară a Revoluției Române de la 1821, deoarece, așa cum se va vedea, aceasta va fi prezentată obiectiv și pe un ton destul de elogios de presa occidentală. Cele mai importante contribuții avute în vedere au fost ale următorilor autori: Berciu Drăghicescu, Adina, *Informații din presa italiană despre revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în "Litua", 1992, p.53-58; Bieltz, Lucia, Cernaton, Alexandru, *Reflectarea Revoluției condusă de Tudor Vladimirescu în lucrarea „Lettres sur la Valachie” de Fr. Recordon apărută la Paris în 1821*, în "Muzeul Național", VII, 1983, p.193-197; Bodin, D., *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene*, „Revista istorică română”, XI-XII, 1941-1942, pp. 46-65; Botzaris, Notis, *Visions balkaniques dans la préparation de la Revolution grecque (1789-1821)*, Geneve, Paris, 1962; Camariano, Nestor, *Tudor Vladimirescu în lumina unor documente din Arhivele din Viena*, „Revista de istorie”, XVI, 1963, nr. 3, pp. 643-650. Corivan, N., *Informații inedite din arhiva Ministerului de Externe de la Viena cu privire la răscoala lui Tudor Vladimirescu*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Iași”, V, 1968, pp. 195-201; Edroiu, Nicolae, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821) și presa belgiană: studiu și anexe*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997; Laurençon, F. G ., *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris , 1821 ; Veliman, Valeriu, *Documente turcești privind evenimentele de la 1821 din Principatele Române*, în "Cercetări Istorice", Muzeul de Istorie Iași, 1981-1982, p.343-353.

Se va vedea că sursele ziarelor străine erau bine documentate și destul de exacte.

În schimb se va putea sesiza faptul că în lucrările scrise de memorialiști și oameni care au îndeplinit anumite sarcini diplomatice, Revoluția română de la 1821 va fi prezentată ceva mai defavorabil în raport cu mișcarea revoluționară creată de Eteria în Moldova.

Informațiile publicate în Europa Occidentală arată starea dificilă a Principatelor și lupta grecilor din Eteria pentru a câștiga influența necesară oferirii de ajutor mișcării de eliberare națională din Grecia.

Se va putea vedea și modul în care Marile Puteri vor încerca să se folosească de aceste revoluții pentru a-și atinge scopurile lor.

Disensiunile majore dintre Tudor Vladimirescu și liderul Eteriei, alexandru Ipsilanti porneau de la personalitățile lor total diferite și de la scopurile urmărite. Dacă Tudor urmărea emanciparea națională, alexandru Ipsilanti spera să rămână domn în cele două Principate, continuând într-un fel regimul fanariot, fapt netolerat de către Tudor Vladimirescu.

Apropierea dintre cele două mișcări va fi conjuncturală, iar ratarea obiectivului asigurării sprijinului Rusiei, dezavuarea de către Țar a ambelor mișcări va conduce la situația în care Tudor Vladimirescu să fie nevoit să penduleze cu abilitate între greci și otomani. De la primii spera să obțină înțelepciune și prudență pentru a nu stârni furia otomanilor și a-i determina să treacă Dunărea, de la ceilalți spera să obțină abolirea regimului fanariot, precum și amânarea trecerii Dunării.

Totuși, la Golești, Tudor Vladimirescu a încercat o ultimă reconciliere cu eteriștii, neștiind că astfel își va pecetlui tragicul său destin.

Din păcate, Alexandru Ipsilanti căzuse pradă propriilor sale planuri de mărire, atât de lipsite de realism că nici apropiații lui nu le împărtășeau.

Consulul rus Aleksandr Pini, simpatizant eterist, alături de Iordache Olimpiotul fusese implicat în ajutarea fostului domnitor Caragea să fugă din țară în 1818, deși inițial se decisese reținerea lui aici. Unul dintre cei care a avut de suferit a fost chiar

Tudor Vladimirescu, acesta pierzându-și o parte din avere și slujba de vătaf de plai la Cloșani.

Tudor Vladimirescu se bucura, începând cu 1815 de protecția statului rus, devenind ”sudit” adică protejat în fața eventualelor abuzuri otomane sau fanariote.

Să nu uităm drama jafului de la Cerneți realizat de turcii de pe Ada Kaleh, care aproape l-a ruinat pe Tudor Vladimirescu.

Se cuvine să avem în vedere și poziția sa de vameș în Plaiul Cloșanilor. Practic, această parte a actualului județ Mehedinți se învecina la sud cu Cerneți (linia Dunării, dincolo de care erau turcii) iar la nord și la vest cu Imperiul Habsburgic (care controla Transilvania și Banatul).

Practic, Tudor Vladimirescu se afla la marginea a două lumi, între Orient și Occident, între Austria și Turcia, două forțe care se tatonau reciproc așteptând momentul unei confruntări, asta în condițiile înfrângerilor din 1699, 1718, 1774, 1792 suferite de turci în fața austrieților.

Austrieții însă încercau să mențină cumva activ Imperiul Otoman fiindcă știau că Rusia era capabilă să se îndrepte spre Vestul Europei.

Epopoea războaielor napoleoniene a arătat vulnerabilitatea ”vechii ordini europene”. Aflat la Viena, chiar în zilele Congresului destinat a pune capăt supremației napoleoniene, Tudor Vladimirescu spera ca noile schimbări să ajute la propășirea națiunii sale.

Evident că deși proclamau pacea și spiritul de reacție la orice semn de revoltă națională, puterile europene așteptau momentul prielnic de a se lovi în secret, creând revolte, așa cum va spera să reușească Rusia la 1821.

Totuși, spre deosebire de Țara Românească și Moldova care vor cunoaște renunțarea la sistemul fanariot, Grecia va trezi simpatia Europei și va deveni independentă la puțin peste un deceniu de lupte cu turcii.

Țara Românească și Moldova vor trebui să mai aștepte puțin peste o jumătate de secol acest deziderat, dar și aici vor începe transformările în contextul unui nou

conflict ruso-turc desfășurat câțiva ani mai târziu și încheiat cu pacea de la Adrianopol din 1829.

FOR AUTHOR USE ONLY

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII ISTORIOGRAFICE

Se cuvine să conturăm o prezentare de ansamblu asupra momentului de la 1821 de la care se aniversează în acest an două secole. Pentru români, este momentul intrării în modernitate, pentru greci este anul începutului luptei pentru independență. Românii și grecii, mai exact lupta lor națională s-au aflat în agrenajul intereselor Marilor Puteri. Am încercat să prezentăm un cadru general asupra situației de la 1821, prin interpretarea informațiilor externe apărute în lucrări publicate în Europa, în 1821, precum și în presa anului 1821.

Sfârșitul epopeii napoleoniene în 1815 a dus la răspândirea ideilor de libertate și independență de la Dunăre, Vardar, Pad, la Amazon, Orincco și Parana, de la Balcani, Carpați, la Alpi și Anzi. Motivația care a dus la această ridicare a națiunilor și popoarelor în intervalul 1815-1821 a fost aceea a creării unei elite în rândul păturilor sociale înstărite și cu acces la structurile militare, în condițiile în care mulți ofițeri ai Marii Armate napoleoniene au ales să nu se mai întoarcă în Franța unde nu-i așteptau decât răzburarea Bourbonilor și marginalizarea, așa cum pătesc de obicei soldații armatelor înfrânte. Aceștia au deschis școli private sau au intrat în serviciul unor oameni bogați care aveau nevoie de administratori cu știință de carte, de cunoscători ai realităților occidentale¹.

Imperiul Otoman era redundant către schimbări la nivelul popoarelor cucerite, dar căuta să atragă cadre potrivite pentru armată și administrație, chiar din rândul marilor familii europene.

În Balcani, grecii reprezentau elita politică și comercială în Imperiul Otoman, dar și la nordul Dunării. După ei, urmau evreii și armenii, inclusiv în spațiul românesc. Deși grecii țeseau și desfăceau intrigi la Constantinopol, deși orașe grecești

¹ Florin Nacu, *Bicentenarul Revoluției de la 1821. Semnificații naționale, regionale și europene* în "Journal of Romanian Literary Studies", nr. 21/2020, p.1243-1245.

din Anatolia precum Smyrna prosperau, deși familia grecești conduceau de un secol Principatele Române, Grecia Continentală era sub o apăsătoare dominație otomană, fapt ce determinase ca o bună parte a cremei societății grecești oprimate să se risipească în centrele comerciale fluviale central, sud-est europene, orientale, unde a putut să se manifeste plener, alcătuind o elită națională.

Odessa, Iași, București, Viena, Trieste deveniseră adevărate orașe unde grecii își stabiliseră adevărate puncte de rezistență și de unde elita greacă a început să aspire la libertate.

Bulgarii continuau să suporte jugul otoman, căutând prilejul emancipării, sperând la o ridicare comună la luptă contra turcilor. Mai exista și șansa rebeliunii conduse de Ali Pașa din Tebeleni, dar aceasta se afla în ultima fază și se va sfârși tragic pentru Ali Pașa și familia sa².

În Serbia, preluarea puterii de către Karadjeorgevic și apoi de Miloș Obrenovic (care era în bune relații cu Sultanul Mahmud al II-lea) au dus la o oarecare temporizare a luptei pentru autodeterminare din cauza unor anumite câștiguri teritoriale. Să nu uităm că din Bosnia-Hertzeșgovina, un teritoriul locuit ortodocși și musulmani, se ridicaseră numeroase pașale otomane și chiar mari viziri.

Albanezii compuneau alături de grecii epiroți o forță militară, arnăuții care asigurau forța armată a domnitorilor fanarioți în contextul în care armata națională românească fusese desființată. Alături de ei, aromânii, macedoromânii, istro-românii nutreau și ei sentimente de luptă antiotomane.

Al doilea asediu eșuat asupra Vienei arăta că Imperiul Otoman era în fază de decădere. Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare încercaseră să dea o lovitură decisivă Imperiului Otoman, dar acesta rezistase, grație aportului fostului rege suedez Carol al XII-lea în privința artei militare.

Domnii fanarioți începuseră să își facă planul unirii Țării Românești și a Moldovei, cu binecuvântarea Rusiei, mai ales după enunțarea planului dacic de către

² Bibliografia generală a Revoluției de la 1821 a fost publicată de Alin Ciupală în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca”, tom. XLVII, 2008, p. 557–578.

Ecaterina a II-a. Mulți domni fanarioți visau la gloria coroanei bizantine fiindcă se născuseră și trăiseră la Constantinopol. Cum grecii din Fanar și Pera erau principalii interpreți și analiști ai politicii externe otomane, din cauza anumitor interdicții musulmane conservatoare în privința limbilor străine, a fost ușor ca știrile despre Imperiul Otoman să se răspândească. Opera lui Dimitrie Cantemir, *Creșterea și descresțterea Curții Otomane* era cel mai amplu raport politic, militar, social, economic despre Imperiul Otoman, iar răspândirea sa fragmentară în Occident de către fiul lui Dimitrie Cantemir, diplomatul Antioh Cantemir a dus la sporirea încrederii în slăbiciunea otomană.

Pierderile teritoriale suferite de Țara Românească și Moldova, pierderea Banatului și Transilvaniei crescuseră intensitatea exploatarea de tip medieval, în timp ce boierii pământeni, văzându-se scoși din jocul politic, căutau cu ardoare să revină. Faptul că mănăstirile românești închinat Locurilor Sfinte furnizau tot mai multe sume de bani și stocuri de alimente determina o accentuare a aservirii țăranilor dependenți de pe moșiile acestora, ceea ce sporea tensiunile sociale.

Până în 1807, la Vidin, existase, de facto, un stat al lui Pazvan-Oglu, între Belgrad, Dunăre și Varna care, formal nu mai era sub controlul sultanului, statul respectiv având sediul la Vidin. Pazvan-oglu fusese soldat mercenar în armata domnitorului fanariot Nicolae Mavrogheni, dar intrase în conflict cu acesta, fiind scăpat de abilitățile revoluționarului grec Rigas Velestinos³.

Rigas Ferraios-Velestinos a fost unul dintre primii vizionari care au pus bazele ideologice ale viitorului război grec de independență. A venit în Valahia, intrând în slujba cancelariei domnitorului domnitor Nicolae Mavrogheni. Ecaterina a II-a, împărăteasa Rusiei, l-a atras pe Iosif al II-lea, împăratul Imperiului Habsburgic într-o acțiune comună împotriva Imperiului Otoman. Planul Ecaterinei a fost denumit generic drept „Proiectul grecesc”, deoarece acest proiect ambițios urma să reînvie Imperiul Bizantin la Constantinopol, sub autoritatea rusă. A fost, în fapt, planul lui Petru cel Mare, în redactarea căruia, fostul Domn al Moldovei Dimitrie Cantemir a

³ Florin Nacu, *op.cit.*, p.1245-1247.

avut o influență majoră, deoarece a fost autorul celei mai importante cărți despre Imperiul Otoman. În acest plan, Moldova și Valahia ar fi unite în „Regatul Daciei. Rigas Ferraios a fost trimis la Craiova pentru a inepta trupele militare și situația militară, în timpul războiului (1787-1791 / 1792).

Analiștii militari din Viena l-au sfătuit pe Împăratul Iosif al II-lea să refuze planul Țarinei Ecaterina a II-a, dar au început războiul, pentru că împăratul Iosif al II-lea dorea anumite achiziții teritoriale strategice la granița Bucovinei cu Moldova. În această perioadă, Rigas Ferraios a trăit și a lucrat la Craiova. Aici a fost mediatorul dintre Pazvan Oglu, fost mercenar în armata lui Nicolae Mavrogheni și domnitor. Rigas Velestinos a realizat două hărți, pentru Țara Românească și Moldova, iar mai târziu după război s-a dus la Viena, a început să facă un plan pentru următoarea mișcare de independență greacă, lucrând la un proiect de constituție a Greciei. El a fost arestat la Trieste, de agenți habsburgi, predat către otomani, care l-au condamnat la moarte și executat în 24 iunie 1798 la Belgrad, considerând că dacă l-ar fi dus la Constantinopol, cum existase planul inițial, acesta ar fi reușit să evadeze.

Așadar, pe teritoriul Țării Românești putem spune că au început cu mult timp înainte de 1821 planurile de realizare a unei revoluții de eliberare a poporului grec.

Eteria fusese înființată la Odessa în 1814 de trei negustori greci, cu sprijinul lui Ioannis Capodistrias, erou grec al luptei pentru independență și, ulterior, primul președinte al statului grec care atunci lucra ca ministru de externe al Țarului. Eteria - ”Societatea Prietenilor” își propunea să lupte pentru câștigarea simpatiei pentru cauza greacă, fiind influențată de ideile napoleoniene. Comunitățile grecești răspândite în Europa trebuiau atrase la cauza eteristă.

Putem deosebi două etape în definirea cauzei eteriste : 1814-1820 și 1820-1821. Inițial, grecii își propuseseră dezrobirea Greciei aflate sub jugul otoman, cu sprijinul Rusiei, care se erija în protectoarea creștinilor din Balcani⁴. Eteria încerca să câștige adepti în Diaspora greacă, în timp ce grecii din Grecia de azi se uitau spre sprijinul unor puteri precum Marea Britanie, Franța, Imperiul Habsburgic, grecii din Fanar,

⁴ Marian Stroia, *Români, marile puteri și sud-estul Europei (1800-1830)*, București, 2002, p. 170.

Pera sau Smyrna (în Asia Mică) având un sistem relațional bine pus la punct.

După 1820⁵, când Alexandru Ipsilanti devine epitrop general al Eteriei, se constată oarecum o deviere de plan. Constantin Ipsilanti, tatăl lui Alexandru Ipsilanti domn fanariot, în 1806-1807 fusese pe moment domn al ambelor Principate, după ce rușii intraseră în Principate, ajungând apoi în suita țarului Rusiei. Alexandru era și el maior în armata rusă (la Dresda, în cursul luptei, își pierduse brațul stâng). Consulul Rus la București, Aleksandr Pini, grec de origine, era simpatizant al cauzei eteriste.

Ultimul domn fanariot de la Iași, Mihail Șuțu era simpatizant eterist, în timp ce Alexandru Șuțu de la București era adept al înțelegerii cu Imperiul Otoman (care va muri în 18 ianuarie 1821, otrăvit de eteriști).

Se pare că, după ce a preluat epitropia Eteriei, Alexandru Ipsilanti s-a îndepărtat de la cauza inițială, sperând să constituie la nord de Dunăre o forță politică menită să-i înfrunte pe otomani, care să permită intervenția Rusiei și lui să îi garanteze păstrarea controlului politic în Principate. Aici, cauza eteristă se va intersecta cu altă cauză, cauza națională a românilor. Ca și la 1848, la 1820-1821⁶, românii aveau un plan minimal, să scape de domniile fanariote, acceptând dominația otomană și unul maximal, revenirea la domniile pământene și încercarea de a deveni independenți. Acest din urmă plan era mai greu, fiindcă Principatele nu aveau armată, domnitorii se bazau pe arnăuți (albanezi și greci din Epir), singura forță națională incipientă fiind pandurii olteni.

⁵ Dragoș Palade *Mișcarea de emancipare națională a grecilor (1789-1821). Etape, evoluție, caracteristici* (II), în "Carpica", nr.39, 2010, p.1-22.

⁶ Amintim numai câteva din lucrările dedicate momentului 1821: C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Editura Typographiei Române G. Chițiu și I. Theodorian, 1874; Vasilie Alexandrescu Urechii, *Istoria Romanilor: Revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu (dupa documente noue)*, 1821-1822, 1901; Vasile Arimia, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu: documente externe*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980; Gheorghe D. Iscru, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, 1982; Gheorghe D. Iscru, *Izvoare narative interne privind revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Scrisul Românesc, 1987; Gheorghe D. Iscru, *Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Casa de Editură și Librărie "Nicolae Bălcescu", 1996; Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821*, Editura Științifică, 1971; Marin Mihalache, *Tudor Vladimirescu: Mișcarea revoluționară de la 1821 și drama conducătorului ei*, Editura Militară, 1971; Dan Berindei, Traian Mutașcu, *Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821*, Editura Militară, București, 1973; Mircea T. Radu, *1821: Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, 1978; Nicolae Edroiu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821) și presa belgiană: studii și anexe*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.

Termenul de "pandur"⁷ își are originea în limba sârbo-croată, apărând în Croația, mai exact în Slavonia, când în secolele XVII-XVIII, nobilii locali își organizau formațiuni de apărare formate din tineri înarmați și instruiți numiți "panduri". Ulterior și o parte din luptătorii contra otomanilor (inițiatori ai unor incursiuni de hărțuire, atacuri rapide care stau la baza a ceea ce , mai târziu s-a numit război de gherilă) au ajuns să fie numiți panduri. Panduri s-au numit apoi detașamentele de luptători ai armatei habsburgice care păzeau granițele cu Imperiul Otoman. Pandurii proveneau dintre români, sârbi, croați și maghiari. În timpul stăpânirii habsburgice asupra Olteniei (1718-1739), mulți tineri olteni și-au ales această meserie de a păzi granița pe Olt și pe Dunăre. În special, din zonele Mehedinților și Gorjului au fost aleși majoritatea acestora, datorită traiului de munte, mai aspru, îndemnării de a utiliza arme (pentru vânatoare). În timpul stăpânirii austriece, s-a generalizat haiducia, mulți răzvrățiți alegând să atace moșiile boierilor care "s-au dat cu stăpânirea", convoaiele care duceau taxele colectate spre Craiova, Turnu-Severin, Orșova și Viena. Autoritățile apelau la acești panduri, pentru a se apăra de haiduci, numai că mulți haiduci au intrat în rândurile pandurilor distrugând din interior planurile habsburgilor care au decis să cedeze Oltenia Imperiului Otoman prin pacea de la Belgrad din 1739. Domnitorul Țării Românești, Constantin Mavrocordat este creditat ca fiind cel care a mediat diplomatic această revenire a Olteniei la Țara Românească în 1739.

După 1739, boierii au continuat să apeleze la panduri, pentru protecție, alți panduri alegând să se haiducească, în lipsa angajamentelor. Pandurii aveau anumite scutiri de taxe, erau practic oameni liberi. În cursul luptelor, unii dintre ei, având știință de carte, în special grecească (primită cu ajutorul preoților și dascălilor, fie ca feciori pe moșiile boierești), au început să cunoască anumite date despre identitatea românească, acestea, cumulate cu disensiunile sociale, contribuind la apariția unei anumite conștiințe de neam.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea a fost marcat de Revoluția Franceză, Războaiele

⁷ În general, Vladimir Osiac, *Pandurii din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1995.

Ruso-Austro-Turce, războaiele napoleoniene, momente în care și în spațiul românesc s-a creat o anumită tendință de emancipare. Boierii români care aveau educație grecească au început să conștientizeze că ortodoxia îi unea pe români cu grecii și rușii, creștinismul în general îi unea cu habsburgii romano-catolici dar îi opunea turcilor musulmani. Totuși, boierii români vedeau în ruși și austrieci puteri care îi puteau ajuta să scuture jugul otoman. De aceea, pe fondul interesului crescut pentru Principatele Române al Rusiei, pandurii ajungând să lupte de partea rușilor în războiul din 1806-1812, moment în care se remarcă Tudor Vladimirescu, în calitate de comandant al pandurilor. Tudor Vladimirescu fusese vătaf de plai la Cloșani din 1806, când se răscumpărase din slujba avută la boierul craiovean Ioniță Glogoveanu (Tudor era moșnean din Gorj, care intrase de copil în slujba boierului, primind, în schimbul muncii, educației și ajungând să-l reprezinte pe boier ca negustor, fapt ce-i permite să câștige banii pentru a-și răscumpăra libertatea juridică și pentru a cumpăra, conform obiceiului timpului, slujba de vătaf de plai în Cloșani, la granița cu Imperiul Habsburgic, vătaful de plai fiind o funcție undeva între șef de vamă și subprefect, cu atribuții de control și administrație), până în 1820. În 1806-1812 participă la războiul ruso-turc, devine comandir, este decorat cu Ordinul Sf. Vladimir Clasa a III-a. În aceste condiții, Tudor Vladimirescu a obținut statutul de "sudit" (locuitor aflat sub protecția unei puteri străine) rus, fapt ce îi conferea protecție față de eventualele abuzuri otomane sau habsburgice⁸.

La aproape două secole de la momentul 1821, cert este un lucru. Grecii se bazau pe toate marile puteri angrenate în jocurile internaționale, în timp ce românii eșuaseră în convingerea lui Napoleon I, englezii erau în relații foarte bune cu Imperiul Otoman, iar sprijinul rusesc și habsburgic erau privite cu rezerve, fiindcă teritoriile românești fuseseră răpite de aceste puteri.

Tudor Vladimirescu fusese la Viena în 1814-1815, pentru a-și ajuta prietenul, pe Nicolae Glogoveanu, fiul lui Ioniță, pentru a tranșa cu justiția habsburgică moștenirea soției lui Nicolae, decedate la Viena, precum și custodia fetiței lui Nicolae, aflate la

⁸ Florin Nacu, *op.cit.*, p. 1248-1250.

Viena. Tudor, ca funcționar de stat, avea drept de reprezentare în justiție (el media cauze în districtul Cloșanilor, ca parte a sarcinilor de serviciu) și cunoștea limba germană, fiindcă făcea comerț cu habsburgii. Succesul de acolo și relațiile personale cu Aleksandr Pini îl făcuseră să afle la Viena date despre discuțiile care au stat la baza Sfintei Alianțe. Se consideră că tot atunci, Tudor ar fi intrat în contact cu liderii greci eteriști.

Habsburgii aveau și ei interese la București, domnitorul Ion Gheorghe Caragea fiind în corespondență cu secretarul lui von Metternich, Cavalerul von Gentz⁹, evident, Caragea plătind bani grei pentru protecție și la Viena și la Constantinopol, fiindcă așa va reuși să fugă din București, ajungând la Atena, unde va trăi fericit cu banii furați din Țara Românească, pe un domeniu luxos din Atena, dând bani pentru revoluția greacă, începută în 25 martie 1821.

Dacă Țarul Alexandru dorise ca Sfânta Alianță să îi protejeze pe ei, ca lideri ai marilor puteri de răscoale și revoluții, pentru a nu se mai ridica un alt Napoleon, Klemens von Metternich, Cancelarul Austriac reușise să impună, având un caracter machiavelic, ideea ca nicio altă putere să sprijine în secret alte mișcări, fiindcă se știa în trecut de astfel de mișcări. Ori, practic, Alexandru I a căzut singur în capcana pregătită chiar de el și asta se va vedea în 1821, când a trebuit să dezavueze acțiunile greacă și română (Țarul se afla la Laybach- Lubljana de azi, la Congresul Sfintei Alianțe), deși acestea i-ar fi convenit în scopurile sale de acces la Strâmtori, dându-i prilejul să intervină contra otomanilor, ajutându-i pe creștini.

Evident că tocmai Alexandru Ipsilanti îi oferise justificarea pentru dezavuare. La Iași, liderul eterist demascase ajutorul Rusiei mult prea devreme, la 28 februarie 1821. Nici nu începuse conflictul cu turcii, nu se cimentase alianța dintre români și eteriști (nici nu avea cum din considerentele pe care le vom expune mai jos) și Alexandru Ipsilanti greșise grav. Rusia intervenea dacă otomanii atacau teritoriul

⁹ Ioan, Bianu, *O scrisoare a cavalerului de Gentz despre revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în „Analele Academiei Române. Memoriile secției literare”, seria 2, XXXV, 1912-1913, p. 59-60.

Principatelor și dacă interveneau în Grecia unde în martie 1821 trebuia să înceapă revoluția de eliberare.

Așadar, în 25 martie 1821, când a început Războiul Grec de Independență în Grecia, Tudor Vladimirescu era deja în București (20 martie 1821), Alexandru Ipsilanti la fel, cei doi încercând s-și stabilească zonele de interes, în aprilie 1821.

Academicianul Gheorghe Platon menționează faptul că Revoluția de la 1821 nu poate fi considerată ca fiind opera unui singur om, ci a unei elite politice naționale incipiente. Totuși, rolul de factor coagulant, de factor principal prin prisma cunoștințelor politice, juridice, militare, prin prisma punerii în slujba Revoluției a propriei averi îi revine lui Tudor Vladimirescu. El este singurul care și-a urmat calea până la sacrificiul suprem, dorind emanciparea țării sale, chiar și atunci când sorții îi deveniseră potrivnici:

” Apreciind că, în condițiile specifice anului 1821, au fost reluate, adâncite și concentrate eforturile anterioare, nu am putut fi de acord cu aserțiunea potrivit căreia revoluția din 1821 ar fi fost opera unui singur om, a lui Tudor Vladimirescu. Problematica unei revoluții este mult prea complexă și complicată pentru a putea fi pusă, însușită și soluționată de un singur om. Prin urmare, considerând că au existat forțe sociale și politice diriguitoare, interesate în schimbare, nu am acceptat nici aprecierea că Tudor Vladimirescu ar fi fost conducătorul revoluției românești. De altfel, mai demult, noi înșine am săvârșit această eroare metodologică. Sugestia noastră nu putea și nici nu poate atinge prestigiul eroului și însemnătatea jertfei sale. Dimpotrivă, stabilirea dimensiunilor reale ale fenomenului revoluționar avea, în opinia noastră, darul de a sublinia, și mai puternic, valoarea contribuției sale, de a reliefa importanța și semnificațiile revoluției. Începută de forțele politice interne, aceasta a continuat și după moartea lui Tudor Vladimirescu, prelungindu-se într-o largă acțiune pe plan politic și spiritual, deschizând calea dezvoltării moderne. Complexitatea fenomenului – ne încheiam observațiile – obligă la o abordare a

acestui într-o viziune largă, de natură a-l integra organic în cuprinsul epocii care l-a produs și în care s-a desfășurat¹⁰.

„Cererile norodului românesc” este cel mai important document pragmatic al Revoluției din 1821, conduse de Tudor Vladimirescu. Problemele interne¹¹, dar și relația cu imperiile vecine¹², relația cu popoarele balcanice asuprite, altele decât grecii¹³ trebuiau avute în vedere de către factorii de decizie din cadrul Revoluției de la 1821: Tudor Vladimirescu și ”boierii făgăduiți” din ”Comitetul de Oblăduire”¹⁴.

Istoricul A.D. Xenopol a considerat caracterul social ca fiind dominant numai la început, evoluând către un caracter politic¹⁵.

I. C. Filitti considera că ridicarea împotriva boierilor reprezenta paravanul prin care turcii ar fi fost cumva lăsați să creadă că între români și greci nu este nicio legătură, evident până când Rusia ar fi intervenit în ajutorul revoluțiilor românească și greacă¹⁶.

Distincția dintre averile rău agonisite și cele ale boierilor făgăduiți arăta clar faptul că Tudor urmărea o schimbare de anvergură, nu numai socială, dar și politică, mult mai evidentă în ”Cererile norodului românesc”, redactat înainte de Proclamația de la Padeș, dar făcut public mai târziu din rațiuni evidente de amânare a pericolului unei invazii otomane, care se putea realiza oricând situația internă explozivă ar fi impus-o în ochii autorităților otomane¹⁷.

Pentru țărani și chiar pentru panduri, boierii, făgăduiți sau nu, erau puși în aceeași categorie, iar Tudor Vladimirescu a trebuit să ia măsuri extreme pentru a opri abuzurile și jafurile realizate de unii dintre membrii forței sale armate.¹⁸

¹⁰ https://www.ucv.ro/pdf/international/informatii_generale/doctor_honoris/26.pdf.

¹¹ G.D., Iscru, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, București, 1982, p.30.

¹² Mircea T. Radu, *Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, 1978, p. 243.

¹³ *Ibidem*, p. 244.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Vol. X. *Istoria Țărilor Române de la Pacea de la București până la răsturnarea fanarioșilor. 1812-1821*, Ediția a III-a revăzută de I. Vlădescu, Editura Cartea Românească, București, *passim*.

¹⁶ Mircea T. Radu, *op.cit.* p. 247.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A.D. Xenopol, *op.cit.*, p.57.

La 30 ianuarie 1821, Divanul l-a obligat pe Tudor Vladimirescu să pună capăt mișcării, aceștia încercând să-l sperie cu spectrul pedepsei capitale. În acest timp, Tudor se ocupa de administrarea Olteniei din tabăra de la Țânțăreni¹⁹

La 4 februarie 1821, boierii din Comitetul de Oblăduire au decis să-l trimită în Oltenia pe Vornicul Nicolae Văcărescu pentru a pune capăt mișcării.

La 20 februarie 1821, Tudor Vladimirescu a plecat spre București, unde a ajuns după o lună, la 21 martie 1821. În aprilie 1821, Tudor Vladimirescu a ajuns la un acord cu Alexandru Ipsilanti, după ce ambele mișcări fuseseră dezavuate de către Țarul Rusiei, la 28 februarie 1821. Mulți boieri au fugit în Transilvania, la Brașov, iar cei rămași au semnat un acord cu Tudor pentru o ”vremelnică stăpânire”.

Se cuvine să vedem ce s-a întâmplat din ianuarie 1821, după moartea domnitorului de la București. Boierii români (Barbu Văcărescu, Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica) făcuseră un ”Comitet de Oblăduire” în care îi cereau lui Tudor să pornească acțiunea militară, sub aspect destul de greu de înțeles, fiindcă se dorea coordonarea cu Eteria (nu subordonarea față de Eterie) pentru a oferi pretextul Rusiei, fără a deranja prea tare Imperiul Otoman până la momentul oportun.

În ceea ce privește relația inițială dintre Tudor și Eteria, istoricul Cristian Ploscaru²⁰ precizează explicit faptul că ” *Liprandi menționează informația, destul de ciudată, că toți capii eteriști (Al. Ipsilanti, Iacovachi Rizo Nerulos și Leventis – despre Pini, oficial rus, nu amintea nimic) „au socotit pe Iordache [Olimpiotul] vinovat de răscoala lui Tudor” (s.n.), neștiind, se pare (sau, poate tăinuind) de acel legământ încheiat de Tudor cu căpitanii eteriști la 15 ianuarie 1821* ”²¹.

Cristian Ploscaru²² consideră demnă de luat în calcul această informație: ”*Totuși, informația nu este lipsită de sens și, așa spune, de adevăr, deoarece Iordache Olimpiotul a fost făcut vinovat de turnura pe care a luat-o mișcarea lui Tudor, încă*

¹⁹ Mircea T. Radu, *op.cit.*, p. 252.

²⁰ Cristian Ploscaru, *Tradiție și inovație în demersul politic al lui Tudor Vladimirescu*, în ”Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, Anul XVI, Nr. 2(20)/2011, p.68, nota 1.

²¹ I.P. Liprandi, *Răscoala pandurilor.*, p. 418.

²² Cristian Ploscaru, *op.cit.*, nota 1.

de la sfârșitul lunii ianuarie. La începutul lunii ianuarie eteristul Aristide Papas fusese prins de turcii de la Ada-Kale și asupra sa găsite scrisori de-ale lui Iordache Olimpiotul, în care îi spunea lui Miloș Obrenovici că poate ridica 5 000 de oameni, solicitându-i ajutorul. Spre marea sa supărare, Gh. Levendis confirmase „în toate cafelele” din București, de „a umplut aproape toată curtea”, că se pregătea o ridicare contra Porții și „apoi întâmplă-se ce va voi bunul dumnezeu”. Iritat, Olimpiotul îl amenința pe însuși Ipsilanti, simțindu-și viața în primejdie „dinspre” turci, „că dacă va mai ieși ceva asemănător printre ai noștri sau în vreo altă parte” (la Chișinău, Iași, Stanbul, alte celule eteriste), „mă voi grăbi [să acționeze – n.n.] fără să aștept ordinul dumneavoastră”²³.

Tot Cristian Ploscaru²⁴ mai arată că eteriștii nu au luat în considerare posibila cooperare cu bulgarii și sârbii a lui Tudor Vladimirescu: ”de asemenea, într-o scrisoare cifrată, chiar din 15 ianuarie, P.A. Anagnostopulos, negustor eterist, preciza că la București „s-au văzut câteva ordine ale lui Kalos”, nume conspirativ al lui Al. Ipsilanti, iar, în loc să se aplice, „încă există judecători ai acestor ordine [...]”. Ei spun că n-au fost deloc prevederi la Bulgaria și Serbia” (s.n.)²⁵ fiind (evident) vorba de Iordache Olimpiotul, și, se înțelege, colaborarea „valahului” Tudor Vladimirescu, care nu inspira nicio încredere căpitanilor eteriști, trebuia repede obținută, de vreme ce Miloș Obrenovici nu dădea nici un ajutor²⁶

Aceste detalii, puse cap la cap, arată că Iordache Olimpiotul venise cu ideea „ademenirii” lui Tudor într-o acțiune comună și, se pare, că l-a contactat prin mijlocirea vornicului Constantin Samurcaș²⁷. Lucrurile ieșind în cele din urmă prost pentru eteriști, el era învinovățit, cum știa Liprandi, de ideea pe care o avusese.

Cristian Ploscaru²⁸ vine cu noi detalii de natură să clarifice sinuoasa evoluție a raporturilor dintre Tudor și Eteria. Iordache Olimpiotul a plasat un om de încredere

²³ Documente 1821, IV, p. 91; București, 9 ianuarie 1821, Iordache Olimpiotul către Al. Ipsilanti.

²⁴ Cristian Ploscaru, *op.cit.*, nota 1.

²⁵ *Ibidem*, IV, p. 101; București, 15 ianuarie 1821, P.A. Anagnostopulos către Xanthos,

²⁶ *Ibidem*, IV, p. 92-93; București, 9 ianuarie 1821, Bimbașa Sava către Al. Ipsilanti.

²⁷ Mihai Cioranu, *op. cit.*, p. 233.

²⁸ Cristian Ploscaru, *op.cit.*, p.68, nota 2.

”în coasta” lui Tudor Vladimirescu, pe căpitanul de arnăuți Iova, nimeni altul decât vărul lui Iordache Olimpiotul²⁹: *Dacă această informație (preluată de la Nicolae Ipsilanti, ale cărui Memorii nu am avut posibilitatea să le consult), este credibilă, Tudor „scăpând” de Iova cu primul prilej, acesta fiind executat din porunca sa pentru jafurile făcute la Oteteliș (și alții făcuseră jafuri, dar Tudor a fost mai „blând” cu ei)*³⁰, în schimb, Dimitrie Macedonschi, purtând stigmatul de „Iudă”, deoarece, l-a „vândut” pe Tudor eteriștilor la „sfârșit”, nu a fost eterist, după cum rezultă clar din mărturisirile sale și din contextul evenimentelor³¹. Mai mult, I.P. Liprandi, care i-a interogat pe frații Macedonschi, afirmă că Dimitrie Macedonschi l-a sfătuit insistent pe Tudor să plece grabnic spre București, pentru a-l ocupa³², fapt care contravenea planurilor eteriste, conform cărora Tudor trebuia să rămână în Oltenia³³.

Așadar, devine tot mai puțin sau chiar deloc posibil să fie acordată credibilitatea așa-zisei subordonări a lui Tudor Vladimirescu față de ”Eteria”.

În plus, devine tot mai evident faptul că apropierea lui Tudor Vladimirescu de Eteria a avut loc ca urmare a vechilor legături de prietenie dintre Iordache Olimpiotul și Tudor Vladimirescu. Tudor Vladimirescu afirmase, înainte de a se întâlni la Golești, cu Iordache Olimpiotul, pe drumul de retragere spre Oltenia, faptul că îl salvase pe Iordache Olimpiotul și-l ascunsese la Cerneți, când acesta era pe punctul de a fi prins de austrieci (care l-ar fi predat turcilor): ” *De multe ori gândesc că v-am zis că Iordache îmi este vrăjmaș și că de față (evident, lichidarea căpitanului Iova stricase raporturile dintre Iordache și Tudor) mă gonește și că dânsul trebuie să-mi fi prins scrisorile ale pașei Diului [Vidinului], care ne lipsesc de o poștă, și că dânsul îmi vrea moartea. Eu sunt scăpătorul său când trecuse din Serbia prin Țara Nemțească și abia l-am scăpat în casa mea din mâinile nemților și, acum, spre răsplătirea facerii*

²⁹ Mircea T. Radu, *op. cit.*, p. 224.

³⁰ *Amintirile lui Iordache Otetelișanu despre atacul pandurilor asupra boierilor la Benești în 1821, în Documente 1821, V, p. 584.*

³¹ *Declarația fraților Macedonschi*, p. 520-525.

³² I.P. Liprandi, *op. cit.*, p. 274.

³³ Nestor Camariano, *Planurile revoluționare ale eteriștilor din București și colaborarea lor cu Tudor Vladimirescu, în „Studii”, 1967, nr. 6, p. 1171-1172.*

*mele de bine, îl vedeți câtă goană îmi face, fraților? Ce trebuie să facem cu astfel de om? Eu nu știu. Noi avem de patru ori putere mai multă decât dânsul, și mai vârtos și tunuri, și cum au cutezat să ne scrie cu astfel de chip?*³⁴

Tudor Vladimirescu știa că avea nevoie de popor și atunci a venit cu ideea socială (întreprindere riscantă fiindcă boierul român era dușmanul țăranului mai mult decât turcii sau fanarioții), care se desprinde din Proclamația de la Padeș (23 ianuarie 1821), Cererile Norodului Românesc (februarie 1821) cu ”ocrotirea boierilor fâgăduiți”, agreată de ”Comietul de Oblăduire”, cât timp averile boierilor ”fâgăduiți” nu erau afectate.

Numai că greșeașă lui Alexandru Ipsilanti a dărâmat întregul eșafodaj: Rusia a dezavuat ambele mișcări, boierii adepți și adversari ai revoluției au plecat la Brașov, în Imperiul Habsburgic (totuși, există indicii că Dinicu Golescu s-ar fi prezentat la Tudor cu o scrisoare din partea unor boieri patrioți de la Brașov care erau de acord cu Tudor deși plecaseră din Țara Românească), în exil autoimpus, Tudor a trebuit să trateze cu otomanii discret (”Arzul” către Poartă, scrisorile către Pașa de Vidin etc) fiindcă nu voia să declanșeze războiul cu turcii și boierii ”fâgăduiți” nu mai erau de acord cu el, cerând ”potolirea” răzvrătirii. În plus, o parte din boierii rămași în București au intrat într-un soi de ”arest la domiciliu”, iar Tudor Vladimirescu a rămas stăpân pe Oltenia și județele de câmpie, în timp ce Ipsilanti avea județele de munte și sprijinul Moldovei.

Totuși, împotriva lui Tudor au avut loc mai multe tentative de eliminare, dorite de eteriști încă din timpul marșului de la Țânțăreni spre București (comploturile consulului Pini și ale Banului Constantin Samurcaș³⁵), până la prinderea lui, prin trădare, de către eteriști și asasinarea din 27 mai / 7 iunie 1821.

Tudor Vladimirescu nu avea motive să se subordoneze Eteriei, dat fiind că avea aceeași protecție de care se bucura și Alexandru Ipsilanti. Subordonarea lui către

³⁴ <https://jurnaluldearges.ro/intalnirea-golesti-1821-dintre-tudor-vladimirescu-iordache-olimpiotul-66351>, accesat la 10 ianuarie 2021.

³⁵ D. Bodin, *Tudor Vladimirescu și Constantin Samurcaș*, în volumul *În amintirea lui Constantin Giurescu. La douăzeci și cinci de ani de la moartea lui (1875-1918)*, București, 1944, p. 158.

Eterie l-ar fi coborât în ochii boierilor pământeni care doreau să scape de ”concrența” fanarioților. Eteriștii au dorit să aibă la dispoziție resursele (inclusiv averile boierești) pentru cauza lor, mai ales după greșeala imensă a lui Ipsilanti. Tudor Vladimirescu era mult mai lucid decât Alexandru Ipsilanti care visa la o cucerire a Constantinopolului³⁶ (un plan ”fantasmagoric” care arată că avea cunoștințe militare limitate) sau măcar la tronul Principatelor ca și tatăl lui. Starea mintală a lui Alexandru Ipsilanti era destul de degradată în 1821, având în vedere ultimul discurs ținut în fața trupelor sale la Drăgășani, înainte să fugă peste munți, pe la Turnu Roșu, în Transilvania, discurs în care își critică dur soldații rămași în viață, dând vina pe lipsa lor de eroism. În realitate, pandurii lui Tudor, căliți în numeroase altercații și lupte cu turcii (1806-1812, luptele din 1815, când turcii de pe Ada Kaleh arseseră Cerneții, unde Tudor avea reședința lui și mare parte din avere) aveau mai multă îndemănare decât eteriștii, mulți dintre ei provenind din negustori, mici întreprinzători care nu aveau experiența războaielor. Armata Eteriei, adunată în Basarabia nu cuprindea numai greci, avea și sârbi, bulgari, albanezi, arnăuți, macedo-români care luptaseră mai mult sau mai puțin în confruntări cu turcii. Tudor Vladimirescu întărise Mănăstirile din Oltenia (mai ales Tismana, Vodița, Strehaiia, Motru), sperând să reziste de-a lungul acestei ”linii fortificate”, eteriștii scoțându-l din joc tocmai ca să poată pune mâna pe aceste elemente de apărare. Din păcate pentru ei, pandurii de acolo nu și-au trădat credința după moartea lui Tudor. O mică parte din panduri au continuat lupta cu otomanii la Drăgășani, Sculeni și Secu, fără succes însă.

Alexandru Ipsilanti ar fi dorit să reziste în Țara Românească și Moldova, nu să treacă Dunărea, unde bulgarii poate l-ar fi susținut (sârbii au preferat să stea deoparte după concesiile otomane din 1813³⁷), cel puțin după greșeala deconspirării ajutorului rus care nu va mai veni niciodată.

³⁶ Notis Botzaris, *Visions balkaniques dans la préparation de la Revolution grecque (1789-1821)*, Geneve, Paris, 1962, p. 104-106.

³⁷ G.G. Gervinus, *Insurrection et régénération de la Grèce*, Tome premier, Paris, 1863, p. 165-167.

Dezastrul eterist din vara lui 1821, fuga lui Alexandru Ipsilanti în Transilvania și moartea sa tragică la Viena în 1828 (a trăit în mizerie, îmbolnăvindu-se mintal foarte grav) au dus la falimentul mișcării. Totuși, fratele său, Demetrios, care a contribuit la succesul mișcării din Moldova, având valențe de lider, s-a distins în luptele din Moreea, educat fiind la școli militare franceze, devenind unul din comandanții de încredere ai lui Ioannis Capodistrias.

Faptul că Marea Britanie și Statul Papal nu s-au implicat în Sfânta Alianță a determinat ca Anglia să acționeze în interesul său, sprijinind lupta greacă pentru independență, ceea ce a dus ca în 1828-1832 să vorbim de triumful independenței Greciei.

Istoricul C.D.Aricescu, în lucrarea sa „Istoria Revoluțiunii Române de la 1821”, printre primele lucrări dedicate exclusiv acestui eveniment istoric nota: *„Tudor concentra în inima sa suferințele seculare ale unui popor-martir. La vederea jafurilor și nelegiuirilor cu care Turcii și Grecii chinuiau acest popor, el medita în secret liberarea lui, preparându-se ani întregi pentru realizarea acestui nobil scop...”*.

Istoricul Nicolae Bălcescu apreciază astfel rolul istoric al Revoluției de la 1821: *„Revoluția de la 1821 nu moare cu Tudor, căci deși Poarta, cu toate propunerile Rusiei, care proteja pe fanarioși, ia puterea din mâna lor și o dă ciocoilor, în loc de a o încredința poporului, iar ciocoi spre recunoștință trecură la 1828 în partea rușilor, ridicând Țara contra Turcilor...”*.

Academicianul Florin Constantiniu emite următoarele concluzii despre Revoluția lui Tudor Vladimirescu: *” Istoriografia regimului comunist a purtat o îndelungată și sterilă discuție despre evenimentele din 1821: care a fost caracterul lor, răscoală, mișcare revoluționară sau revoluție? Scolastica unui marxism osificat cerea încadrarea într-o definiție pe cât de rigidă pe atât de discutabilă. Ironia situației a fost creată de faptul că deși marxismoleninismul exclude posibilitatea revoluțiilor făcute de țărâtime (doar burghezia și proletariatul ar avea această „capacitate!”), Marx a numit acțiunile lui Tudor „revoluție țărănească”. Desfășurarea acțiunii lui*

Tudor Vladimirescu a fost mai întâi abătută de la cursul ei inițial de dezavuarea de către țar, apoi întreruptă de execuția liderului și de intervenția otomană. Ceea ce se anunța o revoluție a rămas o răscoală. De reținut este solidaritatea, din faza de pregătire și de debut, a tuturor forțelor social-politice ale societății românești în efortul de emancipare de sub dominația Porții, solidaritate care a unit sub același steag pe marele boier și pe pandurul țăran. Evident, „a doua zi” după ce Principatele dunărene ar fi devenit libere, unitatea forțelor combatante s-ar fi destrămat și conflictul dintre programele și aspirațiile claselor și categoriilor sociale participante la luptă ar fi fost inevitabil. Sfârșitul răscoalei din 1821 a fost urmat de abolirea regimului fanariot și restaurarea domniilor pământene. Raport de cauză-efect? Mai mult decât nemulțumirea localnicilor, exprimată de evenimentele din Țara Românească și Moldova, în decizia Porții a cântărit evaluarea defectiunii unor familii fanariote, care s-au alăturat revoluției grecești precum și revoluției înseși din Grecia, care avea să aducă acestei țări independența în 1829. Principatele dunărene nu mai puteau fi cărmuite cu elemente care pierduseră complet încrederea Porții; ea a revenit, după 110 ani de regim fanariot, la domnii autohtoni, numind în Moldova pe Ioniță Sandu Sturdza, iar în Țara Românească pe Grigore Ghica.³⁸

³⁸ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997 p.205.

CAPITOLUL II

TUDOR VLADIMIRESCU ȘI CONTEXTUL ISTORICO-POLITICO-JURIDICO-DIPLOMATIC NAȚIONAL ȘI REGIONAL

Tudor Vladimirescu este perceput drept conducătorul unei forțe militare autohtone, funcționar de stat, conducătorul unei revoluții care deschide seria evenimentelor epocii moderne în istoria României.

Există o serie de evenimente care îl arată pe Tudor Vladimirescu în ipostaza de foarte bun cunoscător al dreptului la acea vreme. Educația lui Tudor Vladimirescu începuse în pridvorul bisericii din Vladimiriilor Gorjului și continuase în casele boierului Ioniță Glogoveanu din Craiova.

Tudor Vladimirescu își însușise foarte bine normele juridice folosite în Țara Românească deoarece, după ce reușise să se emancipeze din serviciul în casele boierului Ioniță Glogoveanu, în 1806 (dacă luăm în calcul anul nașterii undeva între 1770-1780, Tudor Vladimirescu ar fi avut între 26 și 36 de ani), reușind să își cumpere după obiceiul pământului slujba de vătaf de plai, sinonimă cu aceea de vameș. Înclinăm să credem că Tudor Vladimirescu se născuse în 1770. Astfel, el stătuse în slujba lui Ioniță Glogoveanu suficient timp pentru a deprinde negustoria de vite la Viena, pentru a deprinde limba greacă și limba germană (prima era limba oficială a Cancelariei, a doua era limba de contact ca negustor). Tudor Vladimirescu a reușit să învețe, alături de Nicolae, fiul boierului Ioniță Glogoveanu limbile turcă și rusă.

Tudor Vladimirescu a fost un slujbaș dibaci, întrucât a reușit să obțină mereu prețul cerut de boierul Ioniță Glogoveanu, atunci când îi negustorea vitele, iar banii câștigați în plus, i-a păstrat, reușind să strângă banii pentru răscumpărarea din serviciu și cumpărarea slujbei de vătaf de plai. L-a ajutat și faptul că fiind pandur, el nu plătea impozite pe câștiguri și nici pe avere.

Timp de 8 ani, Tudor Vladimirescu a reușit să deprindă suficiente cunoștințe de drept românesc (legiurile domnești), dar și de drept austriac, mai ales în domeniul comerțului și normelor de control. În perioada 1806-1812, a participat la războiul ruso-turc, în calitate de commandant de panduri (pandurii nu plăteau impozite), apoi și-a reluat ocupația de vătaf de eplai, ocupându-se și cu negustoria. În plus, Tudor Vladimirescu fusese decorat de Imperiul Rus și devenise "sudit", adică se bucura de protecția Țarului, ceea ce îi conferea o imunitate în raport cu otomanii care erau puterea suzerană.

În 1814, avea rangul boieresc de sluger. Acest an, anul Congresului de la Viena îi va decide soarta. Prietenul său Nicolae Glogoveanu, ispravnic (prefect) al județului Mehedinți s-a confruntat cu o problemă de familie și anume moartea, la Viena, a soției sale Elenco. Legea austriacă prevedea că averea defunctei trebuia să rămână în Austria, până când un copil major putea să o moștenească. Tudor Vladimirescu a sosit la Viena, la 14 iunie 1814.

În fapt, în anul 1813, Elenco Glogoveanu, însoțită de fiica sa minoră Marincuța și de Elena Cornescu, aflată în slujba ei, a sosit la Viena în vizită la tatăl ei, banul Costache Ghica, care locuia acolo. Elenco Glogoveanu s-a îmbolnăvit grav, răcind la plămâni.

Elena Cornescu i-a sustras stăpânei sale bijuteriile zapisele (înscrisuri oficiale). Grav bolnavă, Elenco Glogoveanu a reclamat furtul la Direcția Poliției din Viena : *"doi cercei cu diamante cu „8 caraturi”, șapte inele din care șase cu pietre și unul „sadea” din aur, o pereche de cercei mici cu diamante, o pereche de cercei cu câte două diamante, un ceasornic „al coconiței Marincuța”, un lanț de aur „de 40 coți” lungime, cu cheie, un lanț de ceasornic „cu șase verige”, un ac de aur cu briliant, 500 florini bani gheață, un zapis de datorie de „500 olandezi (n.a. taleri)” și alte zapise și socoteli de dat și de luat”*.³⁹

³⁹ Alexandra Georgescu, *Cum a convins Tudor Vladimirescu o instanță austriacă să aplice legea românească. Latura necunoscută a celebrului revoluționar de la 1821*, în „Adevărul”, 26 aprilie 2016.

Direcția Poliției din Viena a reușit să o prindă pe infractoare, numai că partea vătămată Elenco Glogoveanu a decedat, lucrurile găsite (toate bunurile, mai puțin suma de bani, pe care infractorea a cheltuit-o) fiind plasate în custodia instanței de judecată, care a decis că le va restitui moștenitoarei leghale, fiica minoră, Marincuța, la majorat (adică la vârsta de 24 de ani).

Tudor Vladimirescu, prin natura funcției, avea dreptul de a pleda în instanță. El a devenit apărătorul prietenului său și a constatat hotărârea instanței austriece. Dreptul austriac prevedea că în cazul morții unui părinte, copiii majori moștenesc averea. La acea dată, Marincuța, fiica lui Nicolae Glogoveanu și a soției sale Elenco era minoră și putea moșteni averea mamei când urma să împlinească 24 de ani.

În contestație, Tudor Vladimirescu a solicitat ca restituirea averii defunctei să se facă în conformitate cu legea românească. Dreptul românesc (Pravilniceasca Condică a domnitorului Alexandru Ipsilanti din 1781, precum și dreptul nescris – ”obiceiul pământului” n.a.) prevedea faptul că soțul supraviețuitor își putea moșteni soția defunctă.

După mai multe termene și pledoarii, instanța de la Viena a admis obiecția ridicată de Tudor Vladimirescu. Acesta își informa prietenul să îi prezinte “*de la Divanul nostru prin știrea prințipatului nostru, că ponturile prăvililor noastre cuprinzătoare, de poate un bărbat să clironomisească (n.a. moștenească) lucrurile soției sau nu*⁴⁰”.

La data de 28 noiembrie 1814, Tudor Vladimirescu îl înștiința pe prietenul său Nicolae Glogoveanu că a câștigat procesul.

Așadar, între 14 iunie 1814 și 28 noiembrie 1814, Tudor Vladimirescu a reușit să câștige un proces de moștenire în fața instanței austriece, dovedind cunoașterea legilor românești și austriece. În pledoaria sa, a arătat că defuncta era sub incidența legilor românești și după ce a dovedit acest fapt, ispravnicul Nicolae Glogoveanu a putut deveni moștenitor legal, conform dreptului românesc.

⁴⁰ Emil Vârtosu, *Tudor Vladimirescu la Viena (iunie-decembrie 1814)*, în „Revista de istorie”, XXIV, 1971, nr. 1, pp 21-31.

Tudor Vladimirescu a fost vătaf de plai până în 1820, practicând și negustoria,arendășia.

După ce în 1815, proprietățile sale de la Cerneți au fost jefuite de tucii de la Ada-Kaleh, slugerul Tudor Vladimirescu s-a decis să se alătore luptei revoluționare. Prieten cu negustori greci, chiar cu Aleksandr Pini, consulul rus din București, Tudor Vladimirescu a intrat în legătură cu boierii patrioți, cu exponenții mișcării eteriste. Nu vom insista aici pe desfășurarea Revoluției, vom încerca să punctăm ideea lui Tudor Vladimirescu de a da o lege de căpătâi, o Constituție Țării Românești.

”Proclamația de la Padeș” din 23 ianuarie 1821 este o proclamație alcătuită în stilul ”Declarației de Independență” din Statele Unite, în stilul ”Declarației drepturilor omului și ale cetățeanului”. Evident, nu vom insista aici pe implicațiile evenimentțiale pe care le-a avut, cât pe implicațiile revoluționare, prin prisma dreptului popoarelor (ius gentium). Tudor Vladimirescu justifică, asemeni autorilor americani ai Declarației din 4 iulie 1776, ridicarea poporului, din cauza opresiunii autorităților politice și religioase. Tudor Vladimirescu separă averile ”rău agonisite” de ”averile boierilor făgăduiți”, deși, în principiu, și unii și alții nu dădeau drepturi țăranilor clăcași.

Tudor Vladimirescu visa la independența națională, numai după ce poporul⁴¹ putea fi bine guvernat. Adică, boierii făgăduiți după ce puteau ajunge la putere urmau să treacă la reforme. Evident, revoluția nu viza la început, din considerente tactice mențiunea explicită a independenței față de turci. Documentul vorbește de Adunarea cea mare ca for legiuitor, ceea ce arată influențele iluministe ale Revoluției Franceze⁴²: ” *Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! Nici o pravilă nu oprește pe om a întâmpina răul cu rău! Șarpele când îți iasă înainte, dai cu ciomagul să-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori ni se primejduiește din mușcarea lui. Dar pe balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisericești, cât și cele politicești, până când să-i suferim a ne*

⁴¹ Ion Gh. Șendrulescu, *Caracterul popular și revoluționar al cârmuirii instaurate de Tudor Vladimirescu*, în „Studii și articole de istorie”, 1981, nr. 43-44, pp. 33-38.

⁴² https://ro.wikipedia.org/wiki/Proclama%C8%9Bia_de_la_Pade%C8%99, accesat la 12 august 2020.

suge sângele din noi? Până când să le fim robi? Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine!

Veichiul lui Dumnezeu, prea puternicul nostru împărat, voește ca noi, ca niște credincioși ai lui, să trăim bine. Dar nu ne lasă răul ce ni-l pun peste cap căpeteniile noastre!

[...]Să să aleagă căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noștri și cu noi dinpreună vor lucra binele, precum ne sunt făgăduiți.

Nu vă leneviți, ci siliți să veniți în grabă cu toții; care veți avea arme, cu arme, iar care nu veți avea arme, cu furci de fier și lănci; să vă faceți de grabă și să veniți unde veți auzi că se află adunarea cea orânduită pentru binele și folosul a toată țara.

Și ce vă vor povățui mai marii Adunării aceia să urmați și unde vă vor chema ei acolo să mergeți. Că ne ajunge, fraților, atâta vreme de când lacrimile de pe obrazele noastre nu s-au uscat.

Și iar să știți că nimenea dintre noi nu este slobod [...], ca să să atingă măcar de un grăunți, de binele sau de casa vreunui neguțător, oroșan sau țăran sau de al vreunui lăcuiitor, decât numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să să jertfească: însă al cărora nu vor urma nouă - precum sunt făgăduiți - numai al acelora să să ia pentru folosul de obște!”

De aceea, în februarie 1821, Tudor Vladimirescu face cunoscute ”Cererile Norodului Românesc⁴³”, document constituțional elaborat la 17 ianuarie 1821 (înainte de momentul Padeș-23 ianuarie 1821) care cuprinde o serie de prevederi⁴⁴: ”*17 ianuarie 1821*

Domnul țării să nu aducă cu înălțimea sa aicea în țară mai mulți boieri greci decât patru, adică un postelnic mare i un cămăraș i un portar și un grămatic mare.

⁴³ Corneliu Tămaș,, „Cererile norodului românesc” după varianta păstrată la Arhivele Statului Râmnicu Vâlcea în ms. 151, „Mitropolia Olteniei”, XXXIII, 1981, nr. 10-12, pp. 559-565.

⁴⁴ I. M. Stoian, *Înrăurirea pravelor asupra lui Tudor Vladimirescu în apărarea drepturilor poporului și ale țării*, „Mitropolia Olteniei”, XXXIII, 1981, nr. 10-12, pp. 548-556.

Toate scaunele arhieresti și toate mănăstirile țării să fie apărate cu totul de către călugări greci, rămâind pe sama țării, precum este legat și precum să coprinde în hatișeriful răposatului întru fericire împăratul sultan Selim din anul 1802.

Din șase dăjdii, care s-au întocmit de către măriia sa domnul Caragea, două să lipsească cu totul, iar patru să rămâie după aceeași legătură socotindu-se pe trei luni, una.

Toate câte s-au întocmit și s-au făcut de către răposat întru fericire domnul Alexandru Șuțu să strice cu totul, și să rămâie toți streinii și toate cumpăniile precum s-au întocmit de către măriia sa domnul Caragea; cum și toate ludile câte s-au mai adăogat pe la județe de către numitul domn Șuțu să scază; iar anaforalile și întăririle ce s-au făcut de către acel domn asupra arătatelor madele, în fața norodului, să arză toate; precum și oieritul și dijmăritul și vinăriciu, să nu fie slobod a să mai adăuga măcar un bănuț piste legătura ce s-au făcut de către domnul Caragea.[...]

Toate dregătoriile țării, atât cele polițicești, cât și cele bisericesti, de la cea mare până la cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară.

Asemenea și toate dările preotești să scază, după cuviință. Și preoți cu dare de bani să nu mai facă, ci numai care va fi destoinic și unde face trebuință.

Zapcii prin plăși să nu fie slobod a să orânduie câte doi, ci numai câte unul, și acela să fie pământean, și prin chezășie că nu va face jaf.

Caftane cu bani să înceteze cu totul de a să mai face, ci numai după slujbă.

Poslușnicii să lipsească cu totul, fiindcă este numai un catahrisis al țării și folos al jefuitorilor; precum și toți scutelnicii.

Dregătoria spătării cei mari, dimpreună cu toți dregătorii și toți slujitorii spătărești, să lipsească cu totul, fiindcă este de mare stricăciune țării, despre partea jafurilor, cu căpităniile lor cele spătărești.

Țara să fie volnică a-ș face și a ținea patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a căroră leafă să economisească din veniturile mănăstirilor.

Toate leftele streinilor să lipsească cu totul.

Toți dregători judecătorilor și ai calemurilor să împuțineze, rămâind numai precum au fost în vechime; și leftele să le fie ușoare.

Asemenea și havaetu jălbilor și cărților de judecată să scază.

Prăvilniceasca Condică a domnului Caragea să lipsească cu totul, nefiind făcută cu voința a tot norodul; iar a domnului Ipsilant să rămâie bună și să urmez⁴⁵e.”

Observăm că documentul conține prevederi avansate: combaterea corupției, combaterea abuzurilor funcționarilor fiscali, reducerea taxelor de la 6 la 4 (câte una pe trimestru) funcții ocupate pe criterii de competență, respectarea documentelor internaționale (Hatișeriful de la Gulhane al Sultanului Selim), armata de panduri, interdicția acordării de slujbe străinilor, reducerea fiscalității, menținerea Condiciei Ipsilanti și abolirea Condiciei Caragea, desființarea categoriilor privilegiate (scutelnicii, poslușnicii care erau scutiți de impozite), independența administrației treburilor bisericești naționale⁴⁶. Este clar că documentul este conceput integral de Tudor Vladimirescu, acesta având cunoștințele juridice necesare. Așadar, ca practician al dreptului, Tudor Vladimirescu a dorit să imprime revoluției sale și direcția modernizării sistemului de drept public și privat românesc.

Academicianul Dan Berindei sintetizează caracterul constituțional al ”Cererilor Norodului Românesc” și cunoașterea acestui document în presa străină: ”În 1821, Tudor Vladimirescu a elaborat în versiuni succesive îmbogățite așa-numitele Cereri ale norodului. Nu s-a descoperit până acum versiunea cea mai ex nsă, în 48 de ar

⁴⁵ https://ro.wikipedia.org/wiki/Cererile_norodului_rom%C3%A2nesc, accesat la 20 august 2020.

⁴⁶ Louis Roman, , „Cererile norodului românesc” și forțele social-politice la 1821, „Studii și articole de istorie”, XXIX, 1975, nr. 30-31, pp. 98-113

cole, semnalată de foaia britanică „Times”, dar în orice caz, în ansamblu, aceste doleanțe reprezentau punctele unei Constituții⁴⁷.

Istoricul Cezar Avram apreciază momentul decisiv reprezentat de momentul 1821 astfel: ” Prefacerile de la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea au permis o definiție precisă a obiectivelor și trasarea orizontului de acțiune spre epoca modernă. Revoluția de la 1821 se înscrie în marea mișcare de eliberare națională din Balcani, cea care și-a atins aproape în întregime țelul, astfel încât spre finele secolului al XIX-lea putem vorbi de un control al guvernelor autohtone. Este drept că sfârșitul acestei perioade revoluționare și revenirea la «orânduiri naționale» nu au condus imediat la rezolvarea marilor probleme sociale și naționale, dar au constituit fundamental necesar pentru reformarea statului”.

Tudor Vladimirescu i-a menționat omului politic austriac Udrișki în cadrul întrevederii avute în data de 22 martie/3 aprilie 1821 de ce nu era de acord să mai susțină planurile războinice ale grecilor: „Și aceasta pentru motivul că eu nu sunt dispus să vărs sângele românilor pentru Grecia și nu vreau ca printr-o măsură nesocotită și pripită să întreprind ceva în detrimentul poporului român”.

Diplomatul Rossi, care era reprezentantul Piemontului la Curtea din Viena scria în țară despre ordinul de suprimare a lui Tudor Vladimirescu: „Înainte de a părăsi orașul Târgoviște, acest general(Ipsilanti) a dat dispoziție în 7 iunie să fie împușcat Tudor Vladimirescu, arestat mai înainte din ordinul său.” Diplomatul piemontez Simonetti, acreditat la Sankt Petersburg/Petrograd numea Revoluția lui Tudor Vladimirescu drept un ”uragan”⁴⁸.

Ofițerul și diplomatul rus Liprandi a realizat o analiză a Revoluției de la 1821, în care a punctat caracterul național al acțiunii revoluționarii românești nota:

⁴⁷ Dan Berindei, *Tradiția constituțională românească, continuitate și discontinuitate* - <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/berindeiro.pdf>, p.8.

⁴⁸ D. Bodin, *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene*, în „Revista istorică a României”, 1941-1942, vol. XI-XII, p. 45-46.

” În cursul domniei lui Alexandru Suțu în Țara Românească și mai ales în timpul bolii sale, la sfârșitul anului 1820, din nenumăratele partide în care, în mod obișnuit, erau împărțiți totdeauna boierii, s-au format trei partide principale.

Primul dintre acestea căuta să câștige de partea sa pe celelalte și, printr-un divan comun, să intervină la Poartă în vederea redobândirii drepturilor lor directe: să se admită ca domnul să fie ales din sânul boierilor băștinași ai Țării Românești. Al doilea partid, respingând aceasta, voia numai ca mitropolitul și episcopii să nu fie numiți dintre greci. În sfârșit, al treilea, legat prin relații de rudenie și interes cu fanarioții, se împotriva cu tărie primelor două. Acest din urmă partid era mai puternic decât celelalte și se întârea zi de zi.

Din cauza însă a invidiei și îngâmfwării înwăscute a boierilor, ei preferau cu toții să stea sub jugul unui străin, decât să vadă pe unul dintre compatrioți, sau pe o rudă de a lor, devenind cărmuitor și astfel să fie siliți să-i sărute caftanul și mâna; deși toate aceste obiceiuri erau practicate foarte ușor față de oricine, de la care sperau numai că vor obține un profit personal, fie și numai momentan. Pentru aceas ta ei sacrifică bucuos orice. Aici s-ar putea aduce mii de exemple.

Neavând nici o cultură (diplomatul rus se refera la nivelul lui Tudor în raport cu oamenii politici din Rusia pe de o parte, iar pe de altă parte nu avea de unde să știe că Tudor fusese un autodidact și un excelent militar care s-a implicat în propășirea politică a Țării Românești n.a.), Tudor era înzestrat cu o bună și sănătoasă judecată, fiind totodată șiret, îndrăzneț în fapte și în expresiile sale și — pe deasupra — încăpățânat. Avea influență asupra pandurilor și se bucura de oarecare încredere în cercul său. Nu a fost greu pentru boierii de a face pe Tudor să vorbească cu căldură despre starea nenorocită a locuitorilor din Oltenia, care fuseseră mai mult decât jefuiți de ispravnici și de tot felul de funcționari, și de a i se da să înțeleagă atunci pe nesimțite și treptat că, în condițiile actuale, numai o răscoală generală a poporului împotriva asupritorilor săi poate da rezultatul dorit și îmbunătăți starea lor.

*Atunci adăugau ei vom avea ocazia să înfățișăm Porții cauzele acestei răscoale, punând totul pe seama abuzurilor comise de fanarioți și totodată, pentru a o convinge mai temeinic, vom căuta să-i arătăm și viclenia lor față de ea*⁴⁹.

Istoricul Valeriu Veliman, studiind documentele otomane legate de momentul istoric 1821, a ajuns la concluzia că Poarta Otomană care pierduse teren politic după Pacea de la Kuciuk-Kainardji din 1774 căuta să evite și alte imixțiuni ale Rusiei în Principate, fiindcă diplomația otomană nu dădea mare importanță dezavuării de către Țar a mișcărilor românească și greacă:

*”Bazat pe asemenea raționamente de circumstanță, calculul diplomației otomane a reușit. Curtea imperială rusă, aflată în situația paradoxală de a condamna orice mișcare de eliberare națională, în conformitate cu angajamentele asumate de țar față de "Sfânta Alianță" și, totodată, de a nu putea interveni efectiv împotriva unei asemenea ridicări la luptă (Eteria), și fost nevoită să rămână spectatoare la demonstrația de forță politică și militară a Porții, pe care a încercat - fără succes - să o oprească”*⁵⁰.

Evident, Poarta Otomană era conștientă că spre pandurii români se îndreptau și bulgari sau sârbi, de aceea, anumite promisiuni către sârbi îi puteau asigura pe otomani că sârbi nu se vor alătura eteriștilor. Boierii pământeni încercau și ei să ceară Porții rfevenirea la domniile pământene. Cert este că deși existau serioase probleme în mobilizarea celor 10 000 de soldați otomani (câte 5 000 în fiecare Principat), otomanii nu voiau deloc să renunțe la intervenția în Principate, văzută ca un act de autoritate a puterii suzerane în Principatele Române. În acest sens, Valeriu Veliman afirmă: *”Propunerea baronului Stroganov cu privire la desemnarea de voievozi în Principate, precum și demersurile în același sens ale boierilor pământeni - acestea interpretate drept o încercare de a submina, potrivit "metodei Rusiei", politica Înalțului Devlet - veneau prea târziu, spre sfârșitul lunii aprilie, când divanul*

⁴⁹ *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, coord. A. Oțetea, V, București, 1959, p. 265–266, 268.

⁵⁰ Valeriu Veliman, *Documente turcești privind evenimentele de la 1821 din Principatele Române*, în *”Cercetări Istorice”*, Muzeul de Istorie Iași, 1981-1982, p.343-353.

imperial hotăra aplicarea fermă a următoarelor măsuri: trimiterea trupelor pentru pedepsirea insurgenților și întărirea " sută la sută" a rânduiei și liniștii Principatelor ; stabilirea câte unui muhafiz în Țara Românească și Moldova, până la vădirea unor temeieri de siguranță pentru Poartă și, în funcție de acestea, numirea noilor domnitori.

Încercând să neutralizeze, astfel, tendințele țariste de a preîntâmpina . intervenția sa armată, Poarta s-a asigurat, totodată, în privința sprijinului celorlalte puteri (în special Austria) și a luat măsuri pentru izolarea sârbilor de evenimentele din Principate, prin condiționarea satisfacerii revendicărilor lor de refuzul categoric de a colabora cu eteriștii”⁵¹.

Pe de altă parte, în aprilie-mai 1821, Tudor Vladimirescu a decis să joace cartea periculoasă a temporizării intervenției otomane, dând de înțeles, în corespondența sa, că va rămâne neutru față de un posibil conflict otomano-eterist. Evident, câștiga timp pentru retragerea spre Oltenia (otomanii vizau o pătrundere peste Dunăre la Vidin), unde avea trupe și mânăstiri fortificate și pentru salvarea trupelor de panduri din București. Alexandru Ipsilanti știa că Tudor nu era de acord ca grecii să lupte pe teritoriul Țării Românești și nici să-l sprijine, ceea ce arată clar că presupusul jurământ de supunere a lui Tudor față de Eterie are foarte puține șanse să fi existat în realitate. Mai mult decât atât, în anumite limite, Tudor lăsa să se înțeleagă faptul că ar fi putut chiar să lupte cu eteriștii.

Valeriu Veliman arată că *”relațiile dintre Tudor Vladimirescu și comandanții din cetățile dunărene au o semnificație deosebită pentru definirea revoluției pandurilor ca antifanariotă și, de aceea cum just s-a apreciat, ele necesită o examinare riguroasă. În acest sens, date utile ar putea oferi documentele turcești. Cercetările întreprinse până acum în arhivele din Turcia nu au scos la iveală însă mărturii (dacă se vor fi păstrat !) referitoare la probleme de maxim interes, cum sunt întâiul arz adresat Porții de Tudor Vladimirescu, la 23 ianuarie, prin intermediul muhafizului de Vidin, și legăturile conducătorului pandurilor cu dregătorii otomani*

⁵¹ *Ibidem.*

de la Dunăre, la începutul lunii aprilie, dorind să evite pătrunderea oștilor otomane în țară, Tudor a înștiințat pe caimacamii domnești de la Giurgiu că era dispus să-l înfrunte pe Ipsilanti - aflat în acel moment, pe punctul de a intra În București peste două zile" - cu condiția ca Poarta să aprobe acțiunea sa, menită să înlătore, abuzurile și împilările abătute asupra celor sărmani”.

Totuși, autoritățile otomane nu au pus bază pe promisiunile lui Tudor Vladimirescu din simplul motiv că sistemul fanariot fusese un câștig geopolitic în Principate și că ei, otomanii nu doreau să îl piardă, pentru a da apă la moară relațiilor posibililor domni pământeni cu Rusia, fiindcă nu fusese uitată acțiunea lui Dimitrie Cantemir din 1711 și nici atitudinea de emancipare a lui Cosntantin Brâncoveanu de până în 1714. Până la urmă, Tudor Vladimirescu dorea ca intervenția otomană, iminentă de altfel să nu devină un raid de pedepsire a Principatelor Române.

Valeriu Veliman sintetizează astfel această atitudine: ”caimacamii au explicat, muhafizului de Giurgiu, conținutul celor două scrisori întocmite în limba lor și primite din partea slugerului, la 6 aprilie, și au dat, la rândul-le. referințe, in scris, probabil în privința aceleiași chestiuni. În scrisoarea sa către Poartă, expediată la data mai sus menționată, muhafizul prezintă răspunsul dat de el caimacamilor.

Condițiile puse de comandantul otoman din Giurgiu, pentru intervenția pe lângă Poartă în favoarea lui Tudor, vor fi format obiectul negocierilor sale din aprilie cu divanul de la București. Unele dintre acestea, mai puțin cea referitoare la înfruntarea armată dintre Tudor și Ipsilanti, se regăsesc în corespondența divanului cu muhafizul de Giurgiu. Propunerea făcută de conducătorul pandurilor a fost întâmpinată cu neîncredere de sultan, care a primit scrisoarea muhafizului, probabil, spre mijlocul aceleiași luni. Opinia sa este edificatoare : ”și aceasta, fiind un fel de viclenie a ghiaurilor, nu-i o problemă care să dea de gândit. Dar politica promovată de Vladimirescu față de Poartă a stârnit interesul comandanților otomani din cetățile dunărene. Probabil, dificultățile intimpinate la concentrarea trupelor. și temerile În privința reușitei intervenției acestora în Principate, i-au determinat să mențină legătura cu conducătorul pandurilor și cu divanul de la București. Scrisorile și

arzurile primite din partea acestora, în cursul lunii aprilie, ne-au oferit noi date asupra țelurilor antifanariote ale revoluției pandurilor.

Dându-și astfel seama că Vladimirescu și Ipsilanti urmăreau, prin acțiunile lor, scopuri total opuse, pașalele din Silistra și Giurgiu au încercat să provoace un conflict armat între panouri și eteriști. Tratatulele purtate cu Tudor pe această temă, prin intermediul lui Nuri aga, nu au dus la rezultatul dorit de comandanții otomani. Slugerul nu a acceptat nici propunerea acestora de a colabora cu trupele otomane împotriva eteriștilor. dar a promis, în schimb, să păstreze neutralitatea.

Atitudinea lui Tudor a ușurat misiunea oștilor otomane, dar nu-i mai puțin adevărat că a diminuat efectele imediate ale intervenției lor. Neîntâmpinând rezistență din partea pandurilor, până la dispariția șefului acestora, oștile otomane nu au avut pretextul de a transforma intervenția lor - îndreptată, așa cum s-a stabilit inițial, împotriva "tâlharilor" (eteriștii, în special) - într-o acțiune de pedepsire a Principatelor. Și dacă, într-adevăr, „insurecția pandurilor”, fost factorul hotărâtor al prăbușirii regimului fanariot, acesta se datorează și faptului că politica lui Tudor față de puterea suzerană și legăturile sale cu reprezentanții ei dunăreni au creat un climat propice demersurilor făcute de boierii români pe lângă Poartă, în timpul ocupației otomane în Principate, pentru restabilirea domniilor pământene”⁵².

Valeriu Veliman⁵³ arată că Imperiul Otoman, având asigurările Austriei, a decis să ocupe Principatele în vara anului 1821, fără a deranja prea tare Rusia, care l-a rechemat pe ambasadorul Stroganov de la Constantinopol:

”Trimiterea oștilor în Principate a fost, în cele din urmă, măsura pe care Poarta a aplicat-o pentru a soluționa - în interesul ei - criza declanșată de revoluția pandurilor și agravată de mișcarea eteristă. Nedorind, probabil, să irite prea mult curtea imeperială rusă, care, în acea perioadă, se opunea intervenției armate otomane, sultanul a evitat să concretizeze și o altă măsură cu caracter administrativ,

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

referitoare la guvernarea Principatelor prin muhahzi până la numirea noilor voievozi.

Plecarea baronului Stroganov din Constantinopol, la 10 august 1821, a avertizat Poarta asupra posibilității ca Rusia să-i declare război. În consecință, comandanților otomani din zona Dunării li s-au dat instrucțiuni în vederea sporirii efectivelor militare din Principate și din cetățile de la hotare, cerându-li-se să aplice, la nevoie, planul preconizat de Poartă înainte de a-și trimite trupele împotriva insurgenților - pentru contracararea unei eventuale intervenții armate țariste. Planul respectiv prevedea ca oștile otomane să opună rezistență, în cazul în care trupele țariste pătrundeau în Principate, și să se retragă spre hotare, jefuind și pârjolind totul în cale, dacă apăreau indicii asupra nerezității acțiunii lor. Comandanții otomani au urmărit cu atenție mișcările trupelor rusești în zona hotarelor Moldovei, raportând cu promptitudine Porții informațiile culese”.

Demersurile diplomatice realizate de Austria și Anglia, memoriile boierilor pământeni au determinat în cele din urmă, conform informațiilor oferite de Valeriu Veliman, normalizarea situației după înfrângerea trupelor eteriste la Drăgășani și la Mânăstirea Secu, concretizată de retragerea trupelor otomane și de numire în 1822 a domnilor pământeni.

Tudor Vladimirescu a fost ucis de eteriștii care l-au acuzat de trădare (în fond prietenia româno-greacă fusese condiționată de sprijinul rusesc) pentru că își apărase interesele țării sale. Pandurii, cu mici excepții, nu au venit alături de eteriști, retrăgându-se în Oltenia.

Totuși, scopul revoluției de la 1821 a fost atins, în cele din urmă, Poarta acceptând sfârșitul regimului fanariot :

”Inițiativele diplomatice ale Austriei și Angliei au preîntâmpinat însă declanșarea unui conflict armat ruso-otomană. Discuțiile purtate de ambasadorii acestor două state cu reprezentanții Porții s-au concentrat, în special, asupra problemei evacuării trupelor otomane din Principate și a desemnării noilor domni.

Dar îndeplinirea acestui deziderat a depins nu atât de presiunile puterilor interesate în evoluția raporturilor ruso-otomane, cât, mai ales, de demersurile făcute pe lângă Poartă de boierii pământeni. Memoriul prezentat Porții în toamna anului 1821, de boierul muntean Nicolae Golescu, a fost, într-adevăr, hotărâtor pentru schimbarea opticii diriguitorilor otomani în privința guvernării Principatelor. Restabilirea domniilor pământene, ca urmare a negocierilor purtate pe această temă de delegațiile boierilor din Tara-Românească și Moldova cu reprezentanții Porții, în aprilie-mai 1822, a însemnat realizarea unuia dintre țelurile revoluției conduse de Tudor Vladimirescu și a imprimat, totodată, un nou curs relațiilor româna-otomane care, în funcție de conjuncturile internaționale ulterioare, au evoluat spre împlinirea aspirațiilor naționale românești de emancipare economică și politică”.

Pandurii au constituit baza Armatei Române moderne reîntemeiate de Regulamentele Organice în 1831 și 1832 în cele două Principate. Abia după Războiul Crimeii (1853-1856), la Congresul de Pace de la Paris, problema românească va deveni ”problemă europeană”, după ce românii au încercat să ducă mai departe ceea ce începuse la 1821, în cadrul Revoluției de la 1848-1849, revoluție europeană care a cuprins state din Europa Centrală și de Vest, până la Principatele Române.

CAPITOLUL III

TUDOR VLADIMIRESCU – RECEPTAREA EUROPEANĂ A REVOLUȚIEI SALE

Autorii străini din Europa Occidentală afirmă că documentele programatice ale Revoluției române de la 1821 se încrăiau în ansamblul general al documentelor constituționale.

”*Gazeta de Madrid*” a publicat la 17 mai 1821 textul tradus în limba spaniolă al Proclamației citite de Tudor Vladimirescu la Bolintin în data de 16 martie 1821⁵⁴.

Constantin Șerban insistă pe un paragraf al ”*Proclamației din Bolintin*”, care se referă la planurile constituționale pe care și le-a asumat Tudor Vladimirescu:

” *Desigur că mulți au citit-o și în original și în traducere, dar nimeni nu a efectuat un studiu comparativ al textelor (traducere cu original), deoarece și-ar fi dat seama că în această proclamație exist un fragment a cărui înțelegere la nivelul gândirii politice din 1821 ne poate duce la concluzia că conducătorul „Adunării Norodului” nu numai că avea intenția să instaureze în Țara Românească o domnie pământeană în locul celei fanariote, dar urmărea ca această nouă formă de conducere să fie de tipul monarhiei constituționale. Și totul por nește de la înțelegerea cuvântului „bună orânduială” existent în proclamația din 16 martie 1821, care are semnificație de constituție. Iată textul la care ne referim : „La București, unde este ca să se adune toată țara cu mic cu mare și acolo au să aștepte până când vor sosi trimișii, oamenii credincioși ai prea puternicei împărății, ca să cerceteze jalnica lor stare și să le facă dreptate și orânduială bună”. De reținut că răsculații așteptau la București pe trimișii Înaltei Porți — de fapt pe care-i ceruseră — pentru a li se face dreptate și o bună orânduială. Prin bună orânduială se înțelegea atunci o ordine nouă din toate punctele de vedere, o schimbare radicală din punct de vedere politic, economic, social, administrativ, militar , juridic , cultural, adică abolirea vechiului sistem de conducere și înlocuirea lui cu unul modern, reorganizarea aparatului*

⁵⁴ ”*Gazeta de Madrid*” , 713 (139), 17 mai 1821.

politic și administrativ pe baze democratice, înlăturarea de la conducere a elementelor reacționare și promovarea elementelor democratice, crearea unui aparat de stat care să apere noua ordine modernă, integritatea teritorială, independența, proprietatea de tip nou, care s-a dezvoltat prin noile relații de producție capitaliste etc. - Nu trebuie uitat faptul că la vremea respectivă revoluția română din 1821, ca și cea grecească din Principatul românesc au fost considerate drept revoluții liberale și constituționale, ca și cele care izbucniseră în Italia și Spania și că declanșarea lor s-a făcut la impulsul provocat de revoluțiile din Piemont și Neapole.⁵⁵”

Ideea este că în versiunile franceză, engleză, germană ”buna orânduială” era tradusă prin corespondentele din aceste limbi ale termenului românesc ”Constituție”⁵⁶:

” În traducere, acest termen a luat forma de constituție și aceasta are o mare importanță, indiferent că-i zice die Verfassung (germană), the Constitution (engleză), la Constitution (franceză), lo Constitution (spaniolă). Termenul ca atare ne sugerează totodată ideea că opinia publică europeană, dar și americană (deoarece în America de Nord se citeau ziarele engleze, iar în America Centrală și de Sud cele scrise în spaniolă) de atunci a fost informată că Tudor Vladimirescu era nu numai un comandant militar, dar și un om politic instruit în privința ideilor liberale, care preocupau în acea vreme clasa socială cea mai înaintată, lupta pentru elaborarea unei legi fundamentale de organizare social-economică, politică, administrativă, juridică și culturală a poporului român, pentru o constituție, inaugura în acest fel o nouă epocă în istoria poporului român, epoca modernă.⁵⁷”

Istoricul F. G. Laurençon relatează că Tudor Vladimirescu „ar fi vrut să dea un fel de chartă poporului român dacă ar fi reușit în acțiunea sa”⁵⁸.

⁵⁵ Constantin Șerban, *Proiectul de Constituție al Țării Românești elaborat de Tudor Vladimirescu*, ”Muzeul Național”, 1981, p.213-216.

⁵⁶ *Documente Hurmuzaki*, S. N., vol. III, p. 118 (cf. „Wiener Zeitung”); ”The Times”, 11240/8 mai 1821; ”Moniteur universel”, 7 mai 1821.

⁵⁷ Constantin Șerban, *op.cit.*, p. 213-216.

⁵⁸ F. G. Laurençon, *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1821, p. 115.

Un ziar englez, „The Public Ledger” din 7 iunie 1821, reia și el aceeași poziție a vederilor constituționale pe care le avea Tudor Vladimirescu: „*Tudor Vladimirescu s-a întărit în mânăstirea sa (Mânăstirea Cotroceni n.a.), dar l-a tratat cu respect pe caimacamul prințului Callimachi la București și fiind întrebat în legătură cu intențiile sale a declarat că va renunța la acțiunea sa imediat ce motivele lui de nemulțumire vor fi împlinite, cu care prilej a redactat și o dare de seamă* (Statement este termenul folosit de ziarul englez) *conținând 48 articole*” .

Practic, documentul la care ar putea face referire jurnalul englez este ”*Cererile norodului românesc*”, pentru că forma care a ajuns până la noi are un număr apropiat de articole, acela de 34 (s-au descoperit mai multe variante ale acestui document programatic, în cursul secolului XX, cu 20, 33, respectiv 34 articole)⁵⁹.

Francois Recordon, un alt memorialist de limbă franceză (se consideră că era de origine elvețiană și ar fi fost secretarul de limbă franceză al domnitorului Gheorghe Caragea, în perioada 1815-1818⁶⁰) a dedicat un întreg capitol, capitolul X, revoluției conduse de Tudor Vladimirescu. Practic întreaga lucrare se compune din scrisori către apropiați. Acest capitol sau această scrisoare expune într-o manieră uluitoare pentru un străin cauzele și contextul izbucnirii revoluției, continuând cu desfășurarea acțiunii revoluționare până la mijlocul lunii martie 1821, când se consideră că a părăsit Țara Românească. Deși spațiul nu i-a permis o analiză extinsă, autorul prezintă cauza esențială a Revoluției ca fiind starea economică dezastruoasă a Țării Românești, generată de abuzurile contra țăranilor, ca principal motor al producției în agricultură, creșterea animalelor și meșteșuguri tradiționale⁶¹.

Lucia Bieltz și Alexandru Cernatoni surprind esența poziției exprimate de autorul Francois Recordon: ” *Legat de impozitele exorbitante, același autor găsește fuga țăranilor de pe moșie — luând uneori forme de fugă în masă — perfect justificată. Tot ca o cauză majoră a revoluției este remarcat conflictul între boierii pământeni și*

⁵⁹ ”The Public Ledger”, 7 iunie 1821.

⁶⁰ Daniela Lupu, în <https://www.cotidianul.ro/un-elvetian-la-curtea-lui-voda-caragea/>, accesat la 1 decembrie 2020.

⁶¹ Francois Recordon, *Lettres sur la Valachie*, Paris, 1821, p. 20.

fanarioți, prezentat însă mai puțin explicit, prin aceea că o altă cauză care face de neînălăturat izbucnirea revoluției era ura pe care „câțiva particulari ” o nutreau față de guvernul din țară și față de Poarta otomană . Foarte important este faptul că autorul francez constat că de fapt, în preajma anului 1821, o stare generală de nemulțumire a poporului (luat desigur în sensul său cel mai larg) contra „guvernelor valah și turc, care erau fundamentate exact pe aceleași principii”⁶².

Este de remarcat faptul că autorul străin a surprins faptul că sistemul fanariot se dezvoltase pe cuprinsul Imperiului Otoman și nu în cele două Principate-Țara Românească și Moldova. Acestea nu făceau parte din vilayeturi otomane, nu erau împărțite în sangeacuri, nu existau pași, iar pentru domnitorii fanarioți din familii care își asumaseră supremația în politica externă și în comerțul otoman exista mereu presiunea că pot fi înlocuiți de un alt contracandidat care oferea un preț de cumpărare a tronului mult mai avantajos și cadouri mult mai dese.

La câțiva ani de la sfârșitul revoluției lui Tudor Vladimirescu și a mișcării eteriste, în mediile culturale occidentale, în anul 1825, a mai apărut o lucrare "Histoire de la revolution actuelle de la Grece", realizată de către fiind scrisă de către un englez, Edward Blaquieres. Autorul a scris lucrarea în engleză, fiind tradusă în limba franceză de către o persoană care poartă același nume de familie, deci o rudă apropiată a acestuia. Cartea, a fost tipărită la Librăria "Frații Bossange - Paris & Leipzig", în anul 1825, având un total de 396 pagini și un total de 16 capitole.

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu și legăturile cu Alexandru Ipsilanti și Eteria, urmate de relatarea evenimentelor din Grecia, până în 1824 fac obiectul capitolelor 3 și 4.

Istoricul Flaminiu Mîrțu sintetizează informațiile din această carte prezentând faptul că dincolo de anumite precizări corecte despre situația din Principate, autorul englez, înclină să susțină cauza eteristă, evident și datorită propagandei externe a cauzei grecești. Practic, evenimentele de la 1821 au fost tratate în literatura și

⁶² Lucia Bieltz, Alexandru Cernaton, *Reflectarea Revoluției condusă de Tudor Vladimirescu în lucrarea „Lettres sur la Valachie” de Fr. Recordon apărută la Paris în 1821*, în "Muzeul Național", VII, 1983, p.193-197.

istoriografia românească mult mai târziu, începând cu Nicolae Bălcescu, C.D. Aricescu etc:

” Autorul pare să fi fost un simplu călător, cum mărturisește singur, (p. 306) cu atașament pentru lupta de eliberare dusă de revoluționarii greci, dar poate să fi avut și însărcinări politice din partea Angliei. Relatările, cu privire la mișcarea revoluționară condusă de Vladimirescu, încep printr-o analiză a stării economice și sociale a Principatelor. Blaquieres menționează (p. 60-62) că datorită exploatării crunte a conducătorilor trimiși de turci, a însoțitorilor acestora, aduși de la Constantinopodar mai ales a boierilor pământeni, care nu plăteau nici o dare , dar care profitau de tot, contribuind determinant la jefuirea, sărăcia și mizeria maselor, situația era dezastroasă completându-se cu aspectul dezolant al țării acoperite de ruine și bălării (p. 61-62). Exceptând Bucureștii, Galații și Iașul, cu urme de manufacturi, comerț și industrie, peste tot domnea liniștea tristeții și morții (ibidem). Nobilii, zise el insistent, boierimea pămînteană, („le proprietaires”), cât și cei aduși de voievod de la Constantinopol, („les suppotés”) - ibidem - jefuiau crunt țărănimea, fiind socotiți de autori drept o cauză principală a înrăutățirii stării Principatelor. Faptul, întemeiat, al implicării boierilor de ambele categorii în cauză și nou față de majoritatea scrierilor contemporane care îl scapă , intenționat sau nu, dar care este reținut de Blaquieres, dă valoare lucrării sale, cel puțin în această parte a ei. Autorul dezvăluie chiar o poziție fermă împotriva boierimii feudale : „nu merită altă calificare decât barbari efiminați, își părăseau moșiile... pentru goana dregătorilor și apoi se lăsau pradă apatiei lor indolente și desfrânării”⁶³.

Istoricul Adina Berciu Drăghicescu a emis o concluzie asupra faptului că sursele italiene despre Tudor Vladimirescu și revoluția sa au evoluat în intervalul 1821-1940 de la relatarea obiectivă, până la critica și la minimalizarea rolului acestei personalități și la cea a importanței revoluției sale după ce Marile Puteri europene s-au implicat în cauza independenței Greciei, iar lupta începută de ”Eteria” la nordul

⁶³ Flaminio Mirțu, *Un izvor narativ extern privind mișcarea revoluționară condusă de T. Vladimirescu, puțin cunoscut, necercetat critic și nefolosit pînă astăzi: lucrarea englezului Edward Blaquieres, din anul 1825, în ”Argesis. Studii-si-comunicări”, Muzeul Județean Arges, 1968, p.151-159.*

Dunării a fost supraevaluată, pentru a o alătura de triumful Războiului Grec de Independență declanșat la 25 martie 1821:

” Acum dacă se compară această serie de știri cu cele ce se vor face publice în Italia după anul 1821 și până în 1940, despre Tudor Vladimirescu, situația se prezintă astfel. După concluziile istoricului Dumitru Bodin, „numai într-un caz și atunci incidental, o singură lucrare care judecă just pe eroul român; în trei cazuri îl prezintă fals ; iar în majoritatea cazurilor îl ignoră complet”. Statistica se oprește la 1940 dar nici după această dată lucrurile nu s-au schimbat substanțial. Singura care scrie câteva rânduri dar adevărate despre Tudor este a Annei Nuzzo - „La rivoluzione greca e la questione d'Oriente nella corrispondenza dei diplomatici napoletani (1820-1830)”, apărută la Salerno în 1930. Explicația descrescândului interes al istoriografiei italiene față de Tudor mergând până la deformarea evenimentelor, a imaginii lui, nu este atât de greu de înțeles. Denaturarea lucrurilor trebuie pusă în legătură cu „bibliografia bogată grecească și după ea, italiană, care a popularizat lupta eteriștilor, enorm în cercurile științifice și chiar în masele populare italiene și apoi o dată cu acest aspect, figura lui Tudor, trecută nrin critica și interesele grecești. Nu trebuie scăpat din vedere că „dragostea pentru Elada” în jurul anilor 1821-1823 a devenit un subiect predilect în Europa și mai ales în Italia. „Presa, cercurile universitare, lumea politică întrețineau această atmosferă”. universitare, lumea politică întrețineau această atmosferă”. Așa se și explică de ce unitățile de voluntari în care italienii se aflau în număr foarte mare, s-au sacrificat în luptele din Grecia. -De la prezentarea voit tendențioasă și până la ignorare nu a fost prea mare distanță; distanță care a fost micșorată repede de o parte de presiunea intereselor grecești și apoi de existența în număr restrâns a lucrărilor românești care să prezinte corect evenimentele și care să ajungă în Italia într-o limbă străină dacă nu chiar în italiană”⁶⁴.

⁶⁴ Adina Berciu Drăghicescu, *Informații din presa italiană despre revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în „Litua”, 1992, p.53-58.

La 12 mai 1821, ziarul italian „Gazetta Piemontese” prelua din ” Observatorul Vienez” informații publicate de acest ziar austriac din data de 24 aprilie 1821:

„Se pare că nu există nici o înțelegere între Teodoro, conducătorul românilor (capo di valacchi) și Ipsilanti tare ia titlul de general al grecilor”. Proclamațiile publicate de ei la 17 și 18 martie exprimă intenții contrarii (internioni contrarie). Revoluția condusă de Teodoro seamănă atâtor alte revolte parțiale care s-au făcut din când în când în provinciile privilegiate ale Imperiului Otoman pentru a se obține o favoare sau alta dar nu pentru, a răsturna vreodată Imperiul. Această ultimă idee nu există decât în câteva minți ale grecilor din Constantinopol și din insule (...). Ipsilanti folosește stilul europenilor crezând că se poate regenera Grecia și se pot alunga musulmanii (...). El numește Valachia vechea Daciee dar poporul de rând nu înțelege ceea ce vrea să spună prin aceasta. Tudor nu s-a opus proclamațiilor lui Ipsilanti dar nu a trimis nici pe cineva care să-l laude pentru aceasta” (...) adversitatea evidentă dintre cei doi șefi ai revoltei diminuează cu mult importanța convenită acestui eveniment. Dacă Poarta se înțelege cu Tudor, dacă înfrânează avariția boierilor greci pe care poporul îi urăște mai mult decât pe pașalele turcești”.

În data de 12 iunie 1821, ziarul de limbă italiană „L’Obssevatore Triestino” (Trieste era controlat de Imperiul Austriac) nota: *„revolta lui Teodoro era îndreptată împotriva grecilor, mai ales împotriva acelor familii de greci care locuiau la Constantinopol, în Fanar și erau domni în cele două principate și dragomani ai Porții”⁶⁵.*

Ziarul „Gazetta Piemontese” publica în data de 19 iunie 1821 elemente care dovedesc o bună cunoaștere a neînțelegerilor dintre români și greci în cadrul *„primele mișcări au fost începute de Teodoro în Mica Valahie. Ele erau îndreptate împotriva grecilor și în mod precis împotriva fanarioșilor. (...) Plângerile aceluiași popor nu sunt împotriva turcilor ci împotriva principilor greci care guvernează și îi persecută după bunul lor plac(...) pentru a-și satisface propria lăcomie precum și a clienților lor”.*

⁶⁵ Ibidem.

În acest sens, „Gazetta di Genova” din data de 15 aprilie 1821 relua tema divergențelor: „*Se zice că acești doi capi ai revoltei nu au ajuns la un acord între ei; Teodoro refuza să intre în subordinele lui Ipsilanti și se pare că în taină ar avea alte intenții decât rivalul său*”.

Moartea eroică a lui Tudor Vladimirescu, înfăptuită cu o violență extremă de către eteriști care sperau să controleze armata lui Tudor a fost și ea surprinsă de presa de limbă italiană. Astfel, în „Gazetta Piemontese” se putea citi: „*Un martor ocular raportează că Tudor, la puțin timp după sosirea lui la Pitești a fost luat de un căpitan de cavalerie din rândurile rebelilor și condus în lanțuri în cartierul general al lui Ipsilanti de la Târgoviște*”⁶⁶.

Ediția ziarului „L’Osservatore Triestino” din data de 30 iunie 1821 relata despre uciderea lui Tudor Vladimirescu, actul fiind unul injust: „*Faimosul conducător rebel Teodoro (...) a fost surprins din ordinul lui Ipsilanti la Ploiești și dus prizonier la Târgoviște, a fost judecat de un tribunal de urgență pe 7 iunie și condamnat la moarte*”⁶⁷.

La 11 iulie 1821 „Gazetta Piemontese” cita o corespondență sosită din Brașov în care se arăta că „*că principele Ipsilanti l-a ucis pe Teodoro îndată ce a ajuns la Târgoviște, unde cartierul general al Prințului se găsea încă din ziua de 6*”⁶⁸.

Observăm că Revoluția de la 1821 se afla în atenția presei italiene dar și a ziarelor de limbă italiană din teritorii stăpânite de Imperiul Habsburgic, ceea ce arată că ecoul acțiunii lui Tudor Vladimirescu fusese unul deosebit de puternic acum 2 secole, în condițiile în care călătoriile și transportul corespondenței din Țara Românească spre Occident se făceau cu ajutorul diligenței și poștalioanelor, adică mijloace de transport cu tracțiune animală (animalele de tracțiune fiind caii) sau cu ajutorul vapoarelor care navigau pe Dunăre, până la Viena.

În ceea ce privește presa belgiană, prima știre despre declanșarea Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu apare la data de 23 martie 1821 în ziarul „Journal

⁶⁶ *Ibidem.*

⁶⁷ *Ibidem.*

⁶⁸ *Ibidem.*

de la Belgique". Știrea descria faptul că în urmă cu o lună (20-23 februarie 1821), unii nemulțumiți (evident, oamenii lui Tudor Vladimirescu) răspândeau ideea ridicării la luptă. Se estima că liderul revoluției, Tudor Vladimirescu adunase alături de el circa 8 000 de oameni. Evident, începutul mișcării eteriste de la Iași, din Moldova, a fost amintit. Jurnaliștilor belgieni nu le-a scăpat nici reacția adversă a marilor boieri, care s-au refugiat (în special la Brașov), temându-se de acțiunea țăranilor „*vasalii lor, asupra cărora au exercitat un odios despotism*". Informații despre revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu au publicat și alte ziare belgiene care apăreau în acel an.

„*Courrier des Pays-Bas*" din Bruxelles, care a început să apară la 6 august 1821, ca "instrument de informare ca temelie a securității publice a popoarelor" prezintă diverse informații despre Revoluția din 1821 din Țara Românească timp de 10 numere în luna august 1821.

Se remarcă faptul că Tudor Vladimirescu era descris ca un exemplu pozitiv de ridicare la luptă, ca un fel de "campion al libertăților", un revoluționar⁶⁹.

Ziarul belgian "*Journal de Gand*" a relatat în prima jumătate a anului 1821 informații excepționale despre revoluția lui Tudor Vladimirescu, valorificând corespondența primită din state importante din Europa și Orientul Apropiat: Spania, Portugalia, Anglia, Franța, Italia, Austria, Germania, Prusia, Turcia. Știrile referitoare la revoluția lui Tudor Vladimirescu sunt relatate alături de mișcările revoluționare din Napoli, din sudul Italiei- Calabria, din Mexic, din Grecia.

La 24 martie 1821, "*Journal de Gand*" anunța izbucnirea revoluției din Țara Românească, citând „scrisori sosite din Valahia". La începutul lui aprilie 1821, erau amintite extinderea mișcării în Țara Românească, pătrunderea forțelor grecești eteriste în Moldova, despre proclamația lui Alexandru Ipsilanti, care viza câștigarea sprijinului locuitorilor din Principate.

⁶⁹ Nicolae Edroiu, *Răsunetul revoluției lui Tudor Vladimirescu în presa belgiană*, în "Acta Musei Porolissensis", XX, 1996, p.185-196.

„Journal de Gand”, îi prezintă pe „*moldoveni și valahi (munteni) ca descendenți ai geșilor sau dacilor, pe care Traian i-a supus cu foarte mare greutate. Ei sunt mândri, îndrăzneți, vindicativi: ei cred în predestinație și nu își fac nici un scrupul în a împușca un turc*”, ca o paranteză la știrea dezavuării mișcărilor eteristă și românească de către Țarul Rusiei.

Presa belgiană prelua știri din „Observatorul austriac” din Viena în despre evenimentele din Principate, arătând că Viena se temea ca revoluția lui Tudor să nu se extindă peste Balcani. Știrile din lunile mai-iulie 1821 arată sfârșitul ambelor mișcări din Principatele Române⁷⁰.

FOR AUTHOR USE ONLY

⁷⁰ *Ibidem.*

CONCLUZII

Interpretarea istoriografică baza documentară a Revoluției Române de la 1821 a arătat că sursele ziarelor străine erau bine documentate și destul de exacte. Lucrările scrise de memorialiști și oameni care au îndeplinit anumite sarcini diplomatice, au prezentat Revoluția română de la 1821 în mod defavorabil în raport cu mișcarea revoluționară creată de Eteria.

În cele din urmă, Revoluția lui Tudor și-a atins parțial scopul: domniile fanariote au fost îndepărtate, domniile pământenii au domnit din 1822, Convenția de la Akkerman din 1826 introducea anumite reglementări în Principate (domniile aleși pe șapte ani, dintre pământenii). Războiul ruso-turc din 1828 se încheia cu Tratatul de la Adrianopol care avea un "act osăbit" pentru Principate. Dacă prin tratatul din 1774, de la Kuciuk Kainardji, monopolul otoman fusese înlăturat, în 1829, raialele otomane de la Dunăre se desființează și se instaurează Protectoratul Țarist, până în 1834, Principatele fiind ocupate de Rusia. În 1825, pe tronul Rusiei a venit Țarul Nicolae I (1825-1831), ceea ce a dus treptat la o slăbire în cadrul Sfintei Alianțe, fiindcă se consideră că Sfânta Alianță a dispărut în 1825, o dată cu inițiatorul său, Țarul Alexandru I.

Pandurii au constituit baza Armatei Române moderne reîntemeiate de Regulamentele Organice în 1831 și 1832 în cele două Principate. Abia după Războiul Crimeii (1853-1856), la Congresul de Pace de la Paris, problema românească va deveni "problemă europeană", după ce românii au încercat să ducă mai departe ceea ce începuse la 1821, în cadrul Revoluției de la 1848-1849, revoluție europeană care a cuprins state din Europa Centrală și de Vest, până la Principatele Române.

BIBLIOGRAFIE

- Ardeleanu, Constantin, *Confruntări militare turco-eteriste în regiunea orașului Galați (1821)*, „Studia Historica. Analele Universității Dunărea de Jos, Galați”, tom. I, 2002, pp. 55-68.
- Aricescu, C. D. , *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Editura Typographiei Române G. Chițiu și I. Theodorian, 1874.
- Arimia, Vasile, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu: documente externe*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.
- Berciu Drăghicescu, Adina, *Informații din presa italiană despre revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în ”Litua”, 1992, p.53-58.
- Berindei, Dan, Mutașcu, Traian, *Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821*, Editura Militară, București, 1973.
- Berindei, Dan, Croitoru, Gabriel, Avram, Cezar et alii, *180 de ani de la Revoluția din 1821*, „Anuarul Institutului de cercetări socio-umane C. S. Nicolaescu-Plopșor”, III, 2002, pp. 9-130.
- Bianu, Ioan, *O scrisoare a cavalerului de Gentz despre revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în „Analele Academiei Române. Memoriile secției literare”, seria 2, XXXV, 1912-1913, p. 59-60.
- Bieltz, Lucia, Cernaton, Alexandru, *Reflectarea Revoluției condusă de Tudor Vladimirescu în lucrarea „Lettres sur la Valachie” de Fr. Recordon apărută la Paris în 1821*, în ”Muzeul Național”, VII, 1983, p.193-197.
- Bodin, D., *Însemnări cu privire la Tudor Vladimirescu în războiul ruso-turc din 1806- 1812*, „Revista istorică română”, VIII, 1938, pp. 235-239.
- Idem, *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene*, „Revista istorică română”, XI-XII, 1941-1942, pp. 46-65.

- Idem, *Tudor Vladimirescu și Constantin Samurcaș*, în volumul *În amintirea lui Constantin Giurescu. La douăzeci și cinci de ani de la moartea lui (1875-1918)*, București, 1944.
- Botzaris, Notis, *Visions balkaniques dans la préparation de la Revolution grecque (1789-1821)*, Geneve, Paris, 1962.
- Camariano, Nestor, *Tudor Vladimirescu în lumina unor documente din Arhivele din Viena*, „Revista de istorie”, XVI, 1963, nr. 3, pp. 643-650.
- Ciupală, Alin, *Revoluția Română de la 1821. Tudor Vladimirescu*, *Bibliografie generală* în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca”, tom. XLVII, 2008, p. 557–578.
- Cliveti, Gheorghe, *Pozițiile marilor puteri față de revoluțiile română și greacă la 1821*, „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza. Istorie”, L, 2004, pp. 85-110
- Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997.
- Corivan, N., Informații inedite din arhiva Ministerului de Externe de la Viena cu privire la răscoala lui Tudor Vladimirescu, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Iași”, V, 1968, pp. 195-201.
- Edroiu, Nicolae, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821) și presa belgiană: studiu și anexe*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.
- Georgescu, Alexandra, *Cum a convins Tudor Vladimirescu o instanță austriacă să aplice legea românească. Latura necunoscută a celebrului revoluționar de la 1821*, în „Adevărul,,”, 26 aprilie 2016.
- Gervinus, G.G. , *Insurrection et régénération de la Grèce*, Tome premier, Paris, 1863.
- Iscriu, G.D., *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, București, 1982.
- Idem, , *Izvoare narative interne privind revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Scrisul Românesc, 1987.

- Idem, *Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Casa de Editură și Librărie "Nicolae Bălcescu", 1996.
- Laurençon, F. G., *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1821.
- Liu, Nicolae, Anul revoluționar 1821 în istoriografia românească (contribuție bibliografică), „Revista de istorie”, XXIV, 1971, nr. 1, pp.77-92.
- Mihalache, Marin, *Tudor Vladimirescu: Mișcarea revoluționară de la 1821 și drama conducătorului ei*, Editura Militară, 1971.
- Mîrțu, Flaminu, *Un izvor narativ extern privind mișcarea revoluționară condusă de T. Vladimirescu, puțin cunoscut, necercetat critic și nefolosit pînă astăzi: lucrarea englezului Edward Blaquieres, din anul 1825*, în „Argesis. Studii-si-comunicări”, Muzeul Județean Arges, 1968, p.151-159.
- Mocanu, Pavel, *Revoluția de la 1821 în documente diplomatice portugheze*, „Revista de istorie militară”, 2001, nr. 2, pp. 33-36.
- Nacu, Florin, *Bicentenerul Revoluției de la 1821. Semnificații naționale, regionale și europene* în „Journal of Romanian Literary Studies”, nr. 21/2020, p.1243-1250.
- Osiac, Vladimir, *Pandurii din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1995.
- Palade, Dragoș *Mișcarea de emancipare națională a grecilor (1789-1821).Etape, evoluție, caracteristici (II)*, în „Carpica”, nr.39, 2010, p.1-22.
- Papacostea, Victor, *Știri din presa rusă cu privire la tulburările revoluționare din 1821*, „Revista istorică română”, XI-XII, 1941-1942, pp. 308-313.
- Ploscaru, Cristian, *Tradiție și inovație în demersul politic al lui Tudor Vladimirescu*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, Anul XVI, Nr. 2(20)/2011, p.60-75.
- Recordon, Francois, *Lettres sur la Valachie*, Paris, 1821.
- Roman, Louis, „*Cererile norodului românesc*” și forțele social-politice la 1821, „Studii și articole de istorie”, XXIX, 1975, nr. 30-31, pp. 98-113.

- Oțetea, Andrei, *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821*, Editura Științifică, 1971.
- Radu, Mircea T., *1821: Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, 1978.
- Stoian, I. M. *Înrăurirea pravilelor asupra lui Tudor Vladimirescu în apărarea drepturilor poporului și ale țării*, „Mitropolia Olteniei”, XXXIII, 1981, nr. 10-12, pp. 548-556.
- Stroia, Marian, *Români, marile puteri și sud-estul Europei (1800-1830)*, București, 2002.
- Șendrulescu, , Ion Gh. *Caracterul popular și revoluționar al cârmuirii instaurate de Tudor Vladimirescu*, în „Studii și articole de istorie”, 1981, nr. 43-44, pp. 33-38.
- Șerban, Constantin, *Proiectul de Constituție al Țării Românești elaborat de Tudor Vladimirescu*, în ”Muzeul Național”, 1981, p.213-216.
- . Taftă, Lucia, *Documente externe referitoare la anul revoluționar 1821 în sud-estul Europei. Jurnalul lui Grigorie Stroganov, ambasador al Rusiei la Poartă*, „Studii și materiale de istorie modernă”, XI, 1997, pp. 171-205.
- Tămaș, Corneliu, *„Cereriile norodului românesc” după varianta păstrată la Arhivele Statului Râmnicu Vâlcea* în ms. 151, „Mitropolia Olteniei”, XXXIII, 1981, nr. 10-12, pp. 559-565.
- Urechică, Vasilie Alexandrescu, *Istoria Romanilor: Revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu (dupa documente noue), 1821-1822*, 1901.
- Vârtosu, Emil, *Tudor Vladimirescu la Viena (iunie-decembrie 1814)*, în „Revista de istorie”, XXIV, 1971, nr. 1, pp 21-31.
- Veliman, Valeriu, *Documente turcești privind evenimentele de la 1821 din Principatele Române*, în ”Cercetări Istorice”, Muzeul de Istorie Iași, 1981-1982, p.343-353.
- Idem, *Noi documente turcești privind evenimentele din 1821-1822*, „Revista arhivelor”, LXV, 2003, nr. 1-2, pp. 202-220.

- Xenopol, A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Vol. X. *Istoria Țărilor Române de la Pacea de la București până la răsturnarea fanarioșilor. 1812-1821*, Ediția a III-a revăzută de I. Vlădescu, Editura Cartea Românească, București.
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Proclama%C8%9Bia_de_la_Pade%C8%99, accesat la 12 august 2020.
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Cererile_norodului_rom%C3%A2nesc, accesat la 20 august 2020.

FOR AUTHOR USE ONLY

ANEXE

Proclamația de la Padeș

„ Către tot poporul român din București și din toate celelalte orașe și sate ale Țării Românești, dragoste frățească și sănătate. Fraților lăcuitori ai aceștii țări, nicio pravilă nu se împotrivese de a nu zdrobi cineva răul. Când un șarpe iese înaintea noastră, trebuie să năvăliți cu parii și să-l omorâți. Cu cât mai vârtos când ranele și ruperile din trupurile noastre, prin care balaorii neîncetat ziua și noaptea sug tot sângele din noi încă de vii, precum de față vedeți. Aceștia sunt, precum îi cunoașteți prea bine, grecii și boierii noștri, atât partea bisericească, cât și politicească.

Până când dar vom suferi ca niște dobitoace, când răul nu este priimit nici de Dumnezeu? Pierderea răului înaintea lui Dumnezeu este lucru cel mai bun (fiindcă bun este Dumnezeu). Ca să ne asămănăm și noi cu dânsul, trebuiește să săvârșim binele, care nu se poate săvârși dacă mai întâiu nu vom goni răul, după cum, până nu urmează iarna, nici primăvară nu se face. Au zis Dumnezeu să se facă lumină și s' au făcut. Dar mai întâiu a lipsit întunerecul. Asemenea și locțiitorul lui Dumnezeu, prea-puternicul nostru Împărat, dorește ca să trăim bine ca niște credincioși ai lui supuși și nu iartă relele, prăzile și dezmoștenirile ce le aduc peste capetele noastre tiranii și lipitorile acestea mârșave de Greci, dimpreună cu boierii noștri.

Năvăliți dar, fraților, ca cu răul să omorâm răul și să iasă din noi binele, și, alegând pe cei buni boieri ai noștri din cei răi, pe aceia să-i și cunoaștem ca ai noștri, cum și lucrători binelui, ca să iasă de la noi binele după cum făgăduim. Pentru care dar grăbiți-vă să vă ridicați toți cât mai în grabă: cei ce veți avea arme, cu arme, iar cei ce nu veți avea, cu suliți, cu topoare, cu furci, cu pari și cu ce veți găsi. Și, fără cea mai mică zăbavă, alergați unde veți auzi că se fac adunări pentru binele obștii și pentru folosul țării. Și după cum vă vor povățui căpeteniile ce vi se pun așa să urmați; și oriunde vă va trimite aceia, acolo să vă duceți.

Pentru că ajunge, fraților de când lacrimile de pe fețele noastre nu se mai usucă. Vă încredințez către aceasta că nimenea din voi nu va avea slobozenia fără de poruncă în toată vremea, pe cât se vor face aceste adunări ale țării, a se întinde măcar până la un bob, și a-l lua din casa vre unui neguțător, vre unui locuitor, sau vre unui boier măcar, oricât de rău ar fi adunate stările acestora; ci numai ale acelor ce nu se vor ridica dimpreună cu noi, se vor lua în obștească folosință.

Iscălit: Tudor Vladimirescu”.

FOR AUTHOR USE ONLY

Cererile norodului românesc

„17 ianuarie 1821

Domnul țării să nu aducă cu înălțimea sa aicea în țară mai mulți boieri greci decât patru, adică un postelnic mare i un cămăraș i un portar și un grămatic mare.

Toate scaunele arhieriești și toate mănăstirile țării să fie apărate cu totul de către călugări greci, rămâind pe sama țării, precum este legat și precum să coprinde în hatișeriful răposatului întru fericire împăratul sultan Selim din anul 1802.

Din șase dăjdii, care s-au întocmit de către măriia sa domnul Caragea, două să lipsească cu totul, iar patru să rămâie după aceeași legătură socotindu-se pe trei luni, una.

Toate câte s-au întocmit și s-au făcut de către răposat întru fericire domnul Alexandru Șuțu să strice cu totul, și să rămâie toți streinii și toate cumpăniile precum s-au întocmit de către măriia sa domnul Caragea; cum și toate ludile câte s-au mai adăogat pe la județe de către numitul domn Suțu să scază; iar anaforalile1 și întăririle ce s-au făcut de către acel domn asupra arătatelor madele2, în fața norodului, să arză toate; precum și oieritul și dijmăritul și vinăriciu, să nu fie slobod a să mai adăuga măcar un bănuț piste legătura ce s-au făcut de către domnul Caragea.[...]

Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericești, de la cea mare până la cea mai mică, să nu să mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară.

Asemenea și toate dările preoțești să scază, după cuviință. Și preoți cu dare de bani să nu mai facă, ci numai care va fi destoinic și unde face trebuință.

Zapcii prin plăși să nu fie slobod a să orânduie câte doi, ci numai câte unul, și acela să fie pământean, și prin chezașie că nu va face jaf.

Caftane cu bani să înceteze cu totul de a să mai face, ci numai după slujbă.

Poslușnicii să lipsească cu totul, fiindcă este numai un catahrisis al țării și folos al jefuitorilor; precum și toți scutelnicii.

Dregătoria spătării cei mari, dimpreună cu toți dregătorii și toți slujitorii spătărești, să lipsească cu totul, fiindcă este de mare stricăciune țării, despre partea jafurilor, cu căpitaniiile lor cele spătărești.

Țara să fie volnică a-ș face și a ținea patru mii de ostași panduri cu căpeteniile lor și două sute arnăuți, scutiți de toate dările, și cu leafă ușoară, a căroră leafă să economisească din veniturile mănăstirilor.

Toate lefile streinilor să lipsească cu totul.

Toți dregători judecătorilor și ai calemurilor să împruțineze, rămâind numai precum au fost în vechime; și lefile să le fie ușoare.

Asemenea și havaetu jălbilor și cărților de judecată să scază.

Prăvilniceasca Condică a domnului Caragea să lipsească cu totul, nefiind făcută cu voința a tot norodul; iar a domnului Ipsilaș să rămâie bună și să urmeze.”

Proclamația de la Bolintin - 16 martie 1821

„Catre toti locuitorii din orasul Bucurestilor, parte bisericeasca si mireneasca, boiereasca si negustoreasca, si catre tot norodul. Pricinile care m-au silit a apuca armele, sunt: pierderea privilegiurilor noastre si jafurile cele nesuferite care le patimea fratii noștri. Mai naintea intrarii mele in Bucuresti, cu cale am socotit sa va vestesc mai intai ca din partea norodului uitare de istov celor mai nainte lucrate; si sa va chiem pe toti ca sa va uniti cu norodul si sa lucrati cu totii dinpreuna obsteasca fericire, far' de care norocire in parte nu poate fi. Fratilor! Cati n-ati lasat sa se stinga în inimile dv. sfanta dragoste cea catre patrie, aduceti-va aminte ca sunteti parti ale unui neam; si ca, cate bunatati aveti, sunt rasplatiri din partea neamului catre stramosii nostrii pentru slujbele ce au facut. Ca sa fim si noi vrednici acestei cinstiri ale neamului, datorie netagaduita avem sa uitam patimele cele dobitocesti si vrăjbele care ne-au defaimat atat, incat sa nu mai fim vrednici a ne numi neam. Sa ne unim dar cu totii, mici si mari, si ca niste frați, fii ai unia maici, sa lucram cu totii impreuna, fiestecare dupa destoinicia sa, castigarea si nasterea a doua a dreptatilor noastre. Vericarele va indrazni a face cea mai mica impotrivire in lucrarea acestei nasteri de al doilea, unul ca acela, fratilor, sa se pedepseasca cumplit ca sa cunoasca adevaratii patrioti si osardia celor ce voiesc a sluji patriei cu dreptate si far'de viclesug, cu cale am gasit a se intari legatura cea de obste pentru binele norodului si prin juramant, care sa si trimite ca sa-l iscaliti, adevaratii fii ai patriei.”

Proclamația de la Cotroceni

„Către dumnealor de bun neam născuții boieri, cinstiți neguțători și toți lăcuiorii orașului București

Bărbați frați, vă este, socotesc, de prisos a vă poftori și acum că ardicarea mea n-a fost și nu este pentru alt scop decât pentru reîntoarcerea drepturilor aceștii de Dumnezeu păzite țări, care din vechime le-a avut și nici-odată de nimeni cu sabia nu i s-au luat, ci mai vârtos cu sabia și cu sângele strămoșilor și a celor vrednici de toată slava cu smerenie s-au păzit.

De la o vreme însă, din pricina mârșavei legături a boierilor pământeni cu trimișii după vremi de către Poarta Otomană Domnii greci, cu totul ni s-au călcat și ni s-au îngropat, încât, după cum de față vedeți, am ajuns mai rău decât cei robiți. Pentru aceia cari după numirile, după vredniciile dregătorilor în care s-au aflat și se află și după numirea rangurilor ce purtau și poartă se chiamă boieri, părăsindu-și cu totul cinstita și sfânta lor datorie de a păzi dreptul neamului și al țării lor, dându-se cu totul numai mârșavelor și vrednicelor de toată batjocura interese ce găsiu prin despoierea poporului român de către Domnii greci și ceilalți Greci veniți împreună cu dânșii, au adus țara la cea desăvârșită ticăloșie și pierdere, precum de față o vedeți, și cari nici acum nu se înduplecă a ieși din întunerecul în care se gădesc și de a-și scoate neamul și țara la lumina adevăratelor ei drepturi.

De aceia poporul acelor cinci județe din Mica Românie, ridicându-se, și din care astăzi numai la o strigare a țării se află douăsprezece mii supt arme, afară de pregătirile ce s-au făcut în județul Argeșului și s-au întins, prin Roșii-de-Vede și alte județe, până în poalele Bucureștilor, afară din alte trupe ce am adus și care se află la Bolintin și Ciorogârla și care toate acestea sosesc în București, unde are să se facă adunarea popoarelor din toate județele țării și unde vor aștepta venirea credinciosului trimis al Porții Otomane, ca să cerceteze vrednica de tânguire stare a țării, de la care cercetare așteptăm întoarcerea drepturilor noastre.

De aceia le-am și vestit toate acestea de la 8 ale trecutei luni, ca să vi le facă cunoscute, înștiințându-vă ca, pe de o parte, să vă gătiți întru toate, iar, pe de alta,

să-mi trimiteți din toate isnaturile voastre, cu dovadă iscălită pentru încredințarea noastră. Dar, cu toate acestea, prin mila Celui Prea Înalt ajungând în marginea orașului vostru, iarăși îmi îndeplinesc datoriile mele de creștin și frățeste vă sfătuiesc ca fără cea mai mică întârziere să-mi răspundeți în scris, supt iscăliturile voastre ale tuturor, adecă: ale clerului, ale isnafurilor și ale tot poporului.

Bărbații dar ce se găsec și se hrănesc într-acest oraș și cari în adevăr vor simții și vor auzi dulcele glas al patriei și al dreptății și vor voi să facă parte din trupele noastre, care sunt închinat numai patriei, îi primim și-i așteptăm cu brațele deschise. Iar aceia ce vor fi cu cugetele împotrivă, se vor socoti, fără de a mai putea să li rămâie vr-un cuvânt de împotrivire, vrăjmași ai patriei.

1821, Martie 17

Iscălit: Tudor Vladimirescu”.

FOR AUTHOR USE ONLY

DESPRE TUDOR VLADIMIRESCU ȘI REVOLUȚIA DIN 1821

Disertație susținută cu ocazia ceremoniei de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova

Acad. Gheorghe PLATON⁷¹

Tudor Vladimirescu, "prin lucrările și prin jertfa sa către patrie, a ridicat un drept al nației călcat de o sută cincizeci de ani de Poarta otomană...". (Mihai Cioran)

Într-o lucrare anterioară, publicată în 1982, în care formulam câteva opinii cu privire la problemele fundamentale ale revoluției din 1821, am pledat, printre altele, în favoarea situării fenomenului "în fluxul dezvoltării istoriei", considerându-l drept un reflex al procesului de creștere a societății. Apreciam, atunci, că forțele revoluției nu s-au declanșat spontan în anul 1821, că acumularea s-a realizat în timp, programul național, strategia și tactica luptei politice definindu-se treptat, în acord cu realitățile interne și condițiile politice internaționale. Revoluția, continuam în același sens, trebuie înțeleasă – în latura sa politică, cel puțin -, drept o continuare, în noi împrejurări și cu alte mijloace, a eforturilor anterioare. În strânsă legătură cu aceasta, am considerat, totodată că revoluția din 1821 a început sub conducerea acelorași forțe politice naționale, care, în întreaga epocă de dominare a fanarioșilor și, mai cu seamă, spre sfârșitul acesteia, nu au ostenit să solicite restabilirea domniilor pământene, restituirea raialelor și stabilirea graniței pe talvegul Dunării, recunoașterea vechilor drepturi și privilegii sau chiar înlăturarea dominației otomane, unirea și independența.

Apreciind că, în condițiile specifice anului 1821, au fost reluate, adâncite și concentrate eforturile anterioare, nu am putut fi de acord cu aserțiunea potrivit căreia revoluția din 1821 ar fi fost opera unui singur om, a lui Tudor Vladimirescu. Problematika unei revoluții este mult prea complexă și complicată pentru a putea fi pusă, însușită și soluționată de un singur om. Prin urmare, considerând că au existat forțe sociale și politice diriguitoare, interesate în schimbare, nu am acceptat nici

⁷¹ https://www.ucv.ro/pdf/international/informatii_generale/doctor_honoris/26.pdf.

aprecierea că Tudor Vladimirescu ar fi fost conducătorul revoluției românești. De altfel, mai demult, noi înșine am săvârșit această eroare metodologică. Sugestia noastră nu putea și nici nu poate atinge prestigiul eroului și însemnătatea jertfei sale. Dimpotrivă, stabilirea dimensiunilor reale ale fenomenului revoluționar avea, în opinia noastră, darul de a sublinia, și mai puternic, valoarea contribuției sale, de a reliefa importanța și semnificațiile revoluției. Începută de forțele politice interne, aceasta a continuat și după moartea lui Tudor Vladimirescu, prelungindu-se într-o largă acțiune pe plan politic și spiritual, deschizând calea dezvoltării moderne. Complexitatea fenomenului – ne încheiam observațiile – obligă la o abordare a acestuia într-o viziune largă, de natură a-l integra organic în cuprinsul epocii care l-a produs și în care s-a desfășurat. Rândurile care urmează, izvorâte dintr-o mai adâncă reflecție pe marginea evenimentelor și a oamenilor care au participat la săvârșirea lor, au drept obiectiv să lărgescă perspectiva în judecarea acestui important fenomen al istoriei noastre naționale. În preajma anului 1821, Țările române se aflau – demult, încă – angajate pe calea schimbării; națiunea își individualizase profilul, solidaritățile moderne se cristalizaseră, spiritul european avea un mai larg câmp de manifestare. În contact cu cele europene, Luminile românești își afirmau valorile și funcțiile înnoitoare. În limitele impuse de specificul dezvoltării noastre istorice, spațiul românesc se înscrie acum în aria în care acționa Revoluția atlantică, sub a cărei acțiune transformatoare America și Europa și-au desăvârșit structurile moderne. “Revoluțiile” demografică, agrară, industrială și ideologică, părți componente ale acestui mare ciclu, legate între ele prin mii de fire și relații cauzale, au acționat – fără sincronie și uniformitate, însă – asupra întregului spațiu ce intrase sub incidența forțelor proprii lumii capitaliste. Deși s-au desfășurat la periferia spațiului în care acționa acest mare proces transformator, în sfera economică și politică a celor trei mari imperii limitrofe, fenomenele caracteristice teritoriului românesc s-au înscris în ritmurile europene. Transilvania a intrat cea dintâi în el evoluând mai rapid. Politica absolutismului luminat, cea iosefinistă, mai ales, au favorizat ridicarea economică și socială a românilor,

afirmarea individualității proprii, a personalității naționale. Unirea cu biserica Romei, crearea unei active pături intelectuale au impulsionat mișcarea politică națională, încununată, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de Supplex Libellus Valachorum. Mișcarea provocată de acest adevărat act de naștere al națiunii, a accelerat procesul de individualizare culturală și politică.

Înainte ca Revoluția din 1789 să-și afirme și să-și răspândească principiile înnoitoare, răscoala lui Horea, din 1784, trasase, cu fermitate, dimensiunile sociale ale mișcării naționale a românilor din Transilvania. Curentul generos al Școlii ardelenne a răspândit, cu fervoare, pe întregul spațiu locuit de români, ideile veacului, în acord cu spiritul și cu nevoile națiunii pe care o reprezenta. Această acțiune, s-a mai spus, nu putea să se limiteze la teritoriul transilvan; ea s-a extins, firesc, contopindu-se cu mișcarea din Principate. În veacul fanariot, sub presiunea unei continue amenințări externe, când teritoriul celor două Țări românești extracarpătice a fost transformat în teatru de bătălie, în obiect de compensație și de partaj, dezvoltarea, afirmarea noului, fără să fie spectaculare, au fost de adâncime și au afectat spiritele. Accentul luptei naționale a fost pus pe lupta politică ce avea drept obiectiv recunoașterea statutului juridic al autonomiei și înscrierea internațională a capitulațiilor în dreptul public european. Lupta națională din Principate, pentru recunoașterea statutului juridic (de independență, în fondul ei), se împletea și se completa cu mișcarea din Transilvania pentru recunoașterea românilor ca națiune, în sensul modern al termenului, în cadrele politice ale provinciei. Cele două linii se întâlneau în finalitatea eforturilor, una românească. Cu toate piedicile cunoscute, veacul fanariot a fost, totuși (în limitele impuse de realități), un veac de progres, în care modernizarea, în acord cu nevoile interne și cu spiritul vremii (fără să fie constantă și uniformă), a fost continuă, înregistrându-se progrese notabile. Transformările, natura și adâncimea lor, se reflectă în toate actele timpului. Dimensiunile sociale și economice ale progresului pe calea economiei și a relațiilor de piață sunt, acum, înregistrate mereu. Consecințele politice ale contactului românilor cu Revoluția franceză și cu ideile sale le regăsim înregistrate

atât în Supplex-ul din 1804, de pildă, cât și în libelele care circulau la Iași în aceeași vreme, pătruns, după expresia marilor boieri moldoveni, de “spiritul revoluției franțozăști”. Societatea românească (nivelele superioare ale acesteia, cel puțin) trăia la tensiunea Europei timpului. Lumea, nu numai cea intelectuală, ci întreaga comunitate umană, a cunoscut schimbarea generată de Revoluție. Nu în zadar, anul dezlănțuirii acesteia a fost apreciat drept “anul zero” al istoriei universale, reprezentând un nou punct de dezvoltare a istoriei omenirii. Români au înregistrat și au trăit dramatic anii începutului de veac; speranța în consecințele benefice ale schimbărilor înnoitoare alterna cu spaima provocată de invazia pazvangiilor turci, de tratamentul dur aplicat populației de armata eliberatoare a Rusiei pravoslavnice, la care se adaugă ororile și consecințele războiului, dezamăgirea și deruta provocate de anexarea Basarabiei, act cu atât de grave consecințe. Acei dintre oamenii politici români, la curent cu proiectele de partaj și de anexiune, care, începând de la jumătatea secolului al XVIII-lea, s-au terminat cu târguielile interimperiale din anii 1806-1812 în legătură cu teritoriul românesc, au putut să încerce toate sentimentele: de la speranță la încredere, la neputință și temerea dispariției individualității naționale. În această perioadă de uriașe prefaceri economice, politice și spirituale, națiunea română și-a schițat profilul, în pofida despărțirii prin granițele politice trasate și menținute de stăpânirea sau de dominația străină. Dezvoltarea capitalismului european, contribuind la accelerarea procesului de unificare națională, a inclus teritoriul românesc al Principatelor în planurile economice, geopolitice și strategice continentale, făcând din spațiul Dunării de Jos, la începutul secolului al XIX-lea, “centrul de gravitație al lumii”. Tudor Vladimirescu și generația din care el făcea parte (apărută în jurul anului 1770) au cunoscut îndeaproape dramele lumii și cele românești ale acestor timpuri. S-au format în spiritul ideilor noi, au trăit îndoielile și spaimile timpului, au împărtășit speranțele legate de transformările prin care trecea lumea. Integrarea eroului în vârtejul transformărilor, în spiritul și în mentalitățile vremii ne apropiie, mai bine, poate, de înțelegerea resorturilor intime ale revoluției, la conducerea căreia evenimentele l-au

situat. În copilărie, în tinerețe și în anii maturității, Tudor Vladimirescu a trăit – dramatic, uneori -, evenimentele și transformările din jur. A crescut în casa unui boier, potrivit rânduinelor timpului; a învățat carte, mișcându-se cu folos, în mediul boieresc, însușindu-și spiritul mercantil ce domina economia perioadei de trecere și observând – nu fără să sufere și să riposteze – venalitatea și corupția care măcinau societatea în ultimele decenii ale stăpânirii fanariote, precum și consecințele acestora. Tot în acord cu rânduiele vremii, și-a cumpărat rang de boierie și a intrat în administrație, întreținând strânse legături cu mediile conducătoare, dar și cu marea masă a contribuabililor, cu Țăranii din Oltenia, mai ales. De asemenea, a întreținut raporturi directe cu lumea comercială. Oltenia era, atunci, un important punct de legătură și de convergență interregională. Situată la confluența dintre Balcani, Adriatica și Transilvania, prin intermediul unei negustorimi extrem de active, provincia era angajată în strânse relații – ilicite, mai cu seamă – cu Bulgaria, Serbia și cu Austria, făcând un comerț prosper, de care a beneficiat, dezvoltându-se, o puternică și activă pătură a țărănimii libere. Întinse și active, relațiile respective erau de natură comercială, dar și umană și politică, într-un context în care, în Serbia, mai cu seamă, mișcările revoluționare, de eliberare, sau desfășurate în lanț continuu. Experiența căpătată de Tudor în cadrul acestor relații, formate și întreținute în atât de diverse medii, avea să-i fie de folos în anii revoluției, desemnându-l pentru rolul pe care și l-a asumat.

Potrivit unui obicei cu vechi tradiții și a unei practici locale, în tinerețe, Tudor a intrat în rândul corpului de panduri, în care a căpătat un mare ascendent. În fruntea unui important detașament, a luptat în războiul din 1806- 1812. Atestatele primite din partea comandanților ruși îi pun în lumină bravura. A fost distins cu medalii, cu rang militar în armata rusă, căpătând, la cerere, și calitatea de supus al Rusiei. Ascendentul în rândul pandurilor explică rapiditatea cu care s-a putut constitui nucleul organizat al Adunării norodului. Nu știm care erau adevăratele sale sentimente față de Rusia și, mai ales, măsura în care a fost afectat de consecințele războiului în care a luptat; de pierderea Basarabiei, mai ales. Mărturiile

contemporane, tradiția la care face apel C.D. Aricescu nu conțin referiri în acest sens. Ele au în vedere, mai cu seamă, caracterul omului, atitudinea sa față de rânduiețile sociale și politice. Experiența politică a lui Tudor Vladimirescu s-a îmbogățit în urma călătoriei întreprinsă la Viena, în 1814, în împrejurările în care trebuia să se deschidă lucrările congresului de pace, care a urmat înfrângerii lui Napoleon I. Scrisoarea adresată lui N. Glogoveanu exprimă speranța în schimbările posibile care ar fi putut să se producă în urma unei noi așezări a echilibrului european. Această speranță era împărtășită, firește și de cercurile politice românești – aflate pe pozițiile partidei naționale – cu care Tudor întreținea legături și care erau interesate în restaurația națională. Așa se și explică desemnarea lui Tudor, la cererea sa, în fruntea acțiunii militare ce urma să înscrie mișcarea românească în contextul acțiunii generale care se pregătea. Dacă episodul vienez ne edifică asupra orientării sale politice și a cunoștințelor în domeniul dreptului, reacția provocată la întoarcerea în Țară de jafurile comise de turcii din Ada Kaleh și de pandurii răzvrățiți din Oltenia este edificatoare cu privire la poziția lui Tudor față de stăpânirea fanariotă. De asemenea, cunoașterea conținutului cărții lui Petru Maior, Istoria pentru începuturile românilor în Dacia, și a calendarelor, cu largă circulație în țara Românească în primele decenii ale secolului, precum și contactul – posibil, credem – cu Eteria revoluționarului grec Rhigas ne pot lămuri asupra sentimentului național, în accepțiunea sa modernă căruia Tudor Vladimirescu îi va da o atât de limpede expresie în proclamațiile și în luările sale de poziție din timpul insurecției revoluționare.

Iată-l, așadar, pe Tudor (luându-l doar pe el ca etalon) participând, într-un fel sau în altul, la schimbările timpului; este amestecat, activ, în formele noi ale vieții, intră într-un nou gen de relații cu oameni aparținând unor categorii sociale diferite, de care-l apropiau slujba oficială, îndeletnicirile comerciale ș.a. Om al timpului, el acționează și gândește în spiritul acestuia. Firește, în cele spuse de noi până acum, menite să sugereze legăturile lui Tudor Vladimirescu cu mediul în care s-a născut și a acționat și cu atmosfera spirituală a timpului în care a trăit, nu ne-am putut sprijini

pe informații noi. O nouă lectură a materialului existent, regândit în acord cu nivelul de înțelegere al vremii noastre, obligă la redimensionarea unor fapte aparținând primelor decenii ale secolului al XIX-lea. Nu este vorba doar de reevaluarea personalității eroului în lumina prefacerilor importante ale vremii. Revoluțiile timpului care au angajat națiunea română și au contribuit într-o manieră decisivă, la definirea profilului acesteia – au scos pe primul plan al istoriei, la noi ca pretutindeni în Europa, poporul.

La fel ca în Transilvania anulului 1784 – la alte dimensiuni, însă, și cu alte consecințe – poporul, națiunea română, a intrat în istorie cu întreaga sa forță, obținând “dreptul de cetate”. În acest proces, Tudor Vladimirescu a jucat un rol important. Nu el a fost acela care a ridicat poporul; aceleași împrejurări care l-au situat pe erou în centrul prefacerilor și al evenimentelor au schimbat și poziția comunității căreia aparținea și pe care a reprezentat-o. Destinul l-a propulsat în rândul conducătorilor acestei mari mișcări de afirmare națională. După înfrângerea lui Napoleon – care, la rândul său, supusese Revoluția regimului imperial – popoarele s-au ridicat, pretutindeni, împotriva regimului restaurației și opresiunii. Revoluția își continuă marșul ei triumfător: din îndepărtata Americă latină, în Spania, în Italia și în Grecia, în statele germane și în posesiunile europene ale Porții.

Principatele nu au rămas în afara acestei mișcări de eliberare politică și spirituală. Au mers, și de această dată, în pas cu timpul, cu logica și cu imperatiivele acestuia, angrenate fiind într-o mișcare ireversibilă, din care nu se puteau desprinde. Și pentru ele, progresul era indisolubil legat de factorul național, de posibilitatea, de multă vreme afirmată, de a se dezvolta în acord cu capitulațiile, cu autonomia pe care o posedau în drept, care fusese încălcată și știrbită “prin dreptul forței”. La fel ca în Transilvania, aceste drepturi la existență proprie nu puteau fi cucerite cu armele. Ele existaseră, fuseseră nesocotite și trebuiau restabilite; armele nu puteau decide împotriva forței imperiilor ce ne înconjurau, disputânduși teritoriile românești. Un popor dezarmat nu putea, totuși (în logica aceluia timp istoric, și nu numai în a acestuia) să-și ceară și, mai ales, să și obțină recunoașterea drepturilor.

Armata era simbolul autonomiei și instrumentul de realizare a opțiunilor naționale, aceleași cu opțiunile generale ale națiunilor europene, intrate în noua istorie. Secolul al XIX-lea, născut sub semnul Revoluției franceze, a fost secolul naționalităților. Națiunile, definite sub semnul Revoluției, al ideilor acesteia, își afirmau pretutindeni existența. Sub raportul dezideratelor sociale, politice și naționale, românii s-au încadrat în fluxul înnoitor ce schimbăse înfățișarea lumii. În această perspectivă, în asociere cu schimbarea generală la nivel continental, mișcarea românilor pentru eliberare și identitate națională apare, pe cât de oportună și firească, pe atât de necesară. Eteria și revoluția grecilor au fost ocazia și nu cauza revoluției românești.

Aprecierea lui N. Bălcescu, formulată în legătură cu definirea rădăcinilor istorice ale revoluției de la 1848, este valabilă și pentru explicarea cauzelor revoluției naționale din 1821. În legătură cu cele discutate mai sus, sunt necesare, credem, unele precizări, privitoare la caracterul revoluției: antiotoman sau antifanariot și la natura raporturilor cu Eteria greacă. Cei care au pus accentul (nu fără temei, de altfel) pe latura internă a revoluției, susținând independența ridicării românești față de Eterie, și-au exprimat surprinderea atunci când, ne-am pronunțat, firesc, în favoarea caracterului ei antiotoman, nemărturisit direct, apreciind că atitudinea antifanariotă nu putea fi manifestată independent, în condițiile în care regimul instaurat în Principate reprezenta expresia (cea mai dură) a suzeranității (dominației politice) a Porții. Contemporanii evenimentului, turcii, precum și diplomații acreditați în capitala Imperiului nu disociau cele două aspecte, după cum nu au disociat ridicarea lui Tudor de cea a grecilor, cu toate declarațiile liniștitoare ale acestuia și ale boierilor. În privința raporturilor cu Eteria, ele nu făceau obiectul unei opțiuni politice; în limitele în care au existat anumite interferențe, acestea au fost dictate de factori comuni, de conjunctură. Se impune, aici, o precizare suplimentară. Este limpede faptul că lupta forțelor politice autohtone în secolul al XVIII-lea, care, după 1772, mai cu seamă, și-a găsit expresie în memoriile și proiectele de reformă cunoscute, a fost orientată spre recunoașterea autonomiei înscrisă în capitulații. Din interese proprii și în limite care-i erau convenabile, Rusia,

mai cu seamă, a sprijinit eforturile românilor, înscriind problema capitulațiilor în actele oficiale încheiate cu Poarta (sau silind-o să emită acte interne în favoarea cererilor formulate de boierii români). În felul acesta, problema naturii raporturilor juridice ale Principatelor cu Poarta, a drepturilor și a îndatoririlor ce decurgeau din regimul de suzeranitate au fost înscrise în dreptul public european. Nu fanarioții au încălcat regimul de autonomie, ci Poarta, numindu-i pe acești străini ca domnitori ai celor două Principate. Aceștia, la adăpostul umbrelei protectoare oferite de Poartă, au introdus sau au patronat, în interior, regimul de corupție bine cunoscut. Efortul politic al românilor era orientat, așadar, spre a determina Poarta să recunoască regimul juridic legal, fixat prin capitulații și să renunțe la numeroasele practici abuzive pe care fanarioții le săvârșeau, nu din propria inițiativă, ci pentru a face față cerințelor Porții, nevoilor continue de bani ale acesteia, venalității și corupției uriașului aparat birocratic otoman (practic, înlăturarea regimului și revenirea la domniile pământene reprezentau obiectivul esențial al apelului continuu la capitulații). Cine parcurge rapoartele “agenților diplomatici” (capuchehăielor) ai lui Constantin Mavrocordat la Constantinopol desprinde mai limpede legătura strânsă existentă între fanarioți și Imperiu, precum și dificultatea explicării faptelor prin simpla, inoperanta disociere de care am pomenit. “Mulți sunt supărați (la Poartă), consemnează, de pildă, agenții respectivi, că nu primesc des daruri, dar dacă o să vrem să-i cultivăm pe toți, nu ajung nici veniturile Moldovei și nici ale unei împărății, mai ales în vremuri ca acestea când cei mari nu au nici pic de milă”. “Toată Poarta s-a pornit pe cerut”, constată aceștia, îngroziți de proporțiile corupției și ale venalității pe care ei înșiși le practicau. Consecințele acestui sistem sunt cunoscute. Ele nu sunt rezultatul direct al acțiunii fanarioților. Aceștia au fost instrumentele prin intermediul cărora Poarta a întreținut regimul, menit să-i garanteze o securitate sporită și avantajele materiale necesare în noile condiții politice. Nu este de crezut că oamenii timpului îi absolveau pe turci de vexațiile și jaful fanarioților. După invaziile pustiitoare ale pazvangiilor, cu sprijinul Rusiei, prin Hatışeriful din 1802, autonomia celor două Principate a fost lărgită. Numeroase

dispoziții, fără valoare practică, i-au urmat. Situația existentă sub administrația ultimului domn fanariot este o dovadă în acest sens. Disocierea nu era cu puțină. În fond, însă, luptând pentru recunoașterea și respectarea autonomiei, în limitele în care aceasta era înscrisă în capitulații, românii, forțele politice care-i reprezentau, se pronunțau – indirect, cel puțin -, în favoarea independenței, care, potrivit vechilor tratate, trebuia să fie recunoscută de Poartă.

Înlăturarea regimului fanariot, prin intermediul căruia Poarta otomană abuza de drepturile ce reveneau în calitate sa de suzerană, reprezenta un fapt firesc, rezultat din dreptul de autonomie. Disocierea pe care documentele revoluției o stabilesc între turci și fanarioți, care a oferit unora dintre istorici prilejul de a considera revoluția românească drept antifanariotă și nu antiotomană, are, credem, o altă explicație. În condițiile dezvoltării istorice, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, în contextul complicat strategic și geopolitic, determinat de acțiunea militară directă în zonă a celor trei imperii învecinate, în condițiile existenței unor multiple interese politice și strategice ale principalelor puteri europene, acțiunea națională a românilor nu putea fi decât una exclusiv politică. Lupta armată, deși, uneori, a adus servicii substanțiale Rusiei, prin acțiunea voluntarilor români (ca în cazul războiului din 1806-1812, mai ales), nu putea să fie decât simbolică. Armata română care, altădată, sfidase puterea otomană, nu mai exista. În 1848 – metoda à rebours” poate fi utilizată în cazul care ne interesează – în virtutea dreptului de autonomie, pe care tratatul de la Adrianopol îl recunoscuse formal, românii, cei din Muntenia, mai ales, și-au îngăduit să întreprindă o tentativă de a restabili ordinea în propria lor Țară și de a-și da legi în acord cu spiritul veacului, de a chema poporul la sprijinirea programului de reformă, de a-și crea o armată națională ca instrument de apărare. În acord cu dreptul, revoluția română nu a fost îndreptată – direct și manifest afirmat -, nici împotriva regimului de suzeranitate nici împotriva protectoratului.

Cele două puteri care dețineau aceste privilegii, în virtutea tratatului amintit, trebuiau să fie garantele autonomiei, a dreptului românilor de a se organiza în interior în acord cu propriile lor opțiuni. În virtutea dreptului internațional,

ridicarea românilor, făcută în respectul statutului juridic recunoscut de puteri, nu putea fi contestată. Apelul la Europa se sprijinea pe această realitate juridică și politică. De altfel, Turcia s-a arătat dispusă să trateze; a făcut-o chiar. Rusia, ea însăși, nu a contestat dreptul de autonomie al românilor din țara Românească, a cărei garantă era. A avertizat Europa, în celebra circulară din 19/31 iulie 1848, asupra consecințelor nefaste pe care tendințele pandacice (de unitate integrală) le putea avea pentru securitatea și integritatea celor trei imperii limitrofe cu românii și pentru echilibrul european. În 1821, ridicarea românilor a avut drept obiectiv apărarea autonomiei, grav încălcată de ultimii domni, care, împreună cu boierii Țării, i-au lăsat pe locuitori “mai goi decât morții cei din mormânturi”. De la început, mișcarea este situată în limitele suzeranității, subliniindu-se avantajele care ar decurge, în folosul Porții, din restabilirea autorității sultanului, zdruncinată de abuzurile ultimilor domnitori fanarioși. Programul propus de Tudor, finalizat în Cererile norodului românesc, moderat, nu solicitase – asemenea celorlalte mișcări europene în care intervenise Sfânta Alianță -, înstituirea unui regim constituțional, ci restabilirea suzeranității în limitele sale firești, prin respectarea drepturilor Țării. Practic, nu exista intenția de a lupta împotriva turcilor, alternativa fiind respinsă de majoritatea oamenilor politici ai timpului. În lumina desfășurării evenimentelor, atitudinea factorilor politici cu responsabilitate apare întrutotul justificată. Ambiguitatea voită sau aparentă numai a unor declarații sau acte nu reflectă slăbiciunea oamenilor; ea dă doar expresie situației incerte, de insecuritate, de gravă amenințare în care se aflau cele două Principate românești, situate la intersecția unor interese strategice și politice atât de importante.

Oamenii politici români, inclusiv Tudor Vladimirescu, care trăiseră evenimentele ultimilor două decenii (epopeea napoleoniană, consecințele politicii continentale asupra spațiului românesc, urmările ultimului război ruso-turc) asistaseră la drama răpirii Basarabiei și la consecințele invaziei armatelor lui Napoleon în Rusia, aveau, cu siguranță, o bogată experiență politică. Oricum, în condițiile vremii, le era limpede faptul că schimbarea situației românilor nu putea fi

înfăptuită decât pe cale politică. Aceasta era, cel puțin, convingerea unei importante părți a boierimii române. Nu este de presupus că oamenii politici ar fi îmbrățișat, cu fervoare, ideea participării la o ridicare armată împotriva turcilor. Românii erau cei mai în măsură să-și dea seama de riscul unei asemenea tentative. Tudor Vladimirescu însuși și-a exprimat neîncrederea cu privire la șansele militare ale întreprinderii lui Ipsilanti. Eteria, însă, organizată pe teritoriul Rusiei, cu sprijinul tacit al autorităților rusești și bucurându-se de simpatia mărturisită a Țarului, având drept obiectiv tactic ridicarea armată a popoarelor din Balcani (poate și pentru a da viață Marii idei, de reconstituire a Imperiului Bizantin), nu putea să nu oblige cercurile politice românești (acelea care erau angajate în apărarea intereselor Țării) la o altitudine. Dacă domnitorul Moldovei s-a raliat Eteriei, asemenea comandanților trupelor de arnăuți din Moldova și din țara Românească, forțele naționale românești nu puteau face același lucru fără asigurările și rezervele corespunzătoare. Dictată de interese care decurgeau din realitățile politice, atitudinea românilor trebuia să fie una de expectativă prudentă. Atitudinea Rusiei, care fără să-și precizeze, oficial, poziția, sprijinea acțiunile Eteriei și faptul că teritoriul Principatelor urma să fie folosit, ca și în trecut, drept “bulevard de trecere”, în cel mai fericit caz, sau ca teatru de acțiune militară, impuneau măsuri de natură să asigure interesele naționale. Neutralitatea nu era posibilă (nu avea de la cine să fie cerută și nu era nimeni dispus s-o respecte). În egală măsură, nu putea fi vorba despre o colaborare deschisă, acțiune deosebit de riscantă.

Cântărirea alternativelor și credința că, dincolo de desfășurările militare, ridicarea grecilor și a celorlalte națiuni din Turcia europeană va determina o intervenție politică și diplomatică a Europei, putând avea consecințe benefice, în sensul unei noi organizări a sud-estului european -, au dictat o colaborare sui generis, cu manifestarea unei rezerve prudente. Este de presupus că această colaborare s-a limitat doar la crearea condițiilor pentru trecerea armatelor eteriste pe teritoriul românesc. Ridicarea românilor nu se putea face în virtutea acelorași considerente. Ascuțișul armei Eteriei era direct îndreptat împotriva Porții. Românii

nu-și puteau îngădui aceasta. Ei au uzat de dreptul de autonomie (pe care, în fond, o asimilau independenței) pentru ca, în împrejurări pe care nu le aleseră, să-și justifice acțiunea de a stabili ordinea în Țara lor, de a reface autoritatea reală a sultanului, într-un regim în care reciprocitatea relațiilor impuse de regimul de suzeranitate să fie respectate. Adunarea norodului, armata, era chemată să asigure dreptatea și slobozenia în numele cărora fusese ridicat poporul și să apere dreptățile Țării împotriva oricui le-ar nesocoti sau încălca.

În starea de incertitudine și de confuzie existente, acest lucru era esențial. Prima acțiune importantă efectuată de Adunarea norodului a fost ocuparea capitalei, amenințată de înaintarea trupelor eteriste; apoi, când împrejurările au impus-o, Adunarea și-a îndreptat armele împotriva turcilor. Cât privește apărarea intereselor naționale, independența față de Eterie a fost totală. Tudor Vladimirescu, așa cum a și declarat-o limpede, se afla cu sabia în Țara sa. Ambiguitatea situației poate fi lesne observată. Nu forțele românești au produs-o, însă. Românii s-au ridicat împotriva domnilor fanarioți (care, în unire cu boierii pământeni au jefuit Țara) și, în virtutea dreptului de autonomie, au tratat cu Poarta, înfățișându-i un program minimal, care avea drept obiectiv nu atât slobozenia, cât, mai cu seamă, înlăturarea acelor practici abuzive și a personajelor politice care contribuiseră la înrăutățirea situației materiale a poporului. Pe de altă parte, înțeles în principiu cu eteriștii, ale căror planuri nu le cunoștea, însă, în întregime, Tudor a manifestat, mereu, o rezervă prudentă, fiind gata să intervină pentru apărarea intereselor țării. Aceeași aparentă ambiguitate se degajă și din atitudinea comandantului militar față de țărani. Chemarea înscrisă în Proclamația de la Padeș era “stârpirea averilor rău agonisite ale tiranilor boieri” (nu și a celor “făgăduiți”, însă). În desfășurarea evenimentelor, însă, Tudor s-a străduit să controleze mișcările țărănești, să disciplineze armata, să mențină ordinea în țară, să apere populația în eventualitatea unei intervenții armate otomane. Ambiguă este, de asemenea și atitudinea boierilor; la început, cu scopul de a-și ascunde adevăratele intenții, apoi, din îngrijorarea provocată de turnura luată de ridicarea poporului, de consecințele dezavuării rusești și de eventualele

repercursiuni ale intervenției armate turcești. Faptele ar trebui să fie reevaluate și rediscutate, atât în litera documentelor, cât și în logica înlănțuirii acțiunilor și a evenimentelor. Dacă nu suntem de acord cu aprecierea potrivit căreia Tudor Vladimirescu ar fi fost conducătorul revoluției din 1821, aceasta nu reprezintă o tentativă de demitizare (la modă astăzi, se pare) a acestui important eveniment al istoriei noastre naționale și a unei personalități intrate în conștiința obștei și în Pantheonul istoriei românești. Dimpotrivă, situarea mai exactă a eroului în mijlocul evenimentelor în care a evoluat reliefează silueta unei personalități care a rămas exemplară, de fapta și de numele căreia este legată intrarea poporului român în istorie în deplinătatea drepturilor sale. Boierii, forța politică conducătoare în societatea românească și-au jucat și de această dată rolul pozitiv. Când au constatat – după dezavuarea Țarului – că jocul este pierdut din punct de vedere politic (domeniu pe care scontau), marea majoritate a trecut granița: în Transilvania, cei din Țara Românească, în Bucovina și în Basarabia cei din Moldova. Din afara hotarelor, în acord și cu recomandările formulate de Tudor Vladimirescu, ei au continuat demersurile politice în favoarea celor două Principate. Aversiunea lui Tudor Vladimirescu împotriva boierilor, a celor mari, mai cu seamă, împotriva rapacității atât de dureros resimțită de popor în această perioadă de tranziție, nu l-a împiedicat, să colaboreze cu ei pe plan politic, teren pe care, singur, nu avea autoritatea necesară. Măreția pandurului din Vladimiri constă în curajul cu care și-a asumat responsabilitatea politică și militară atunci când împrejurările l-au situat în fruntea evenimentelor și în consecvența pe care a manifestat-o față de interesele celor mulți, pentru dreptatea și slobozenia cărora a luptat, cu prețul sacrificiului suprem. Patria este poporul, iar nu tagma jefuitorilor rostea el, definind noul înțeles, național, al noțiunii, situând poporul român la înălțimea importanței și a forței pe care le reprezenta, în noua perspectivă a istoriei moderne.

Capacitatea sa militară și competența politică manifestate, spiritul întreprinzător și responsabilitatea asumate i-au făcut pe contemporani să-l considere drept “un Cromwell al zilelor noastre”, să-l compare cu Masaniello. Félix Colson îl

consideră pe Tudor “geniu recunoscut al insurecției valahe până la 1821”, părerea sa apropiindu-se de aceea a lui Ștefan Scarlat Dăscălescu, ce l-a cunoscut îndeaproape. Departate de a-l simpatiza, acesta remarcă faptul că eroul “era om de inimă și hotărâtor poate și ambițios și din aceste calități se naște vitejia. Cine știe ce ar fi fost într-o altă sferă, într-o altă epocă, cu spiritul mai cultivat un asemenea om. Avea stofă de om mare, iar timpul, locul și mijloacele i-au lipsit”.

După mai bine de 100 ani de înjosire și degradare materială-morală și spirituală, poporul român își afirmă prezența și opțiunile pe arena istoriei. Era o afirmare pe un plan superior, care o continua și o întregea pe cea din 1784. Ridicarea lui Tudor a spus, cu dreptate, N. Bălcescu, “fu deșteptarea nației”. A reprezentat argumentul hotărâtor care l-a convins pe turci să fie de acord cu restaurarea domniilor naționale. Analizând fenomenul în această perspectivă, A.D. Xenopol a notat, la rândul său: “Când turcii văzură că un popor întreg cere restatornicirea vechii sale stări ei se hotărâră să o încuviințeze speriați de răscoala grecilor și nevoind să mai provoace, după înăbușirea ei, o nouă tulburare între români, pentru redobândirea domniilor naționale. Fără revoluție lui Tudor Vladimirescu, cererile boierilor ar fost puse la o parte, precum se mai făcuse; ele nu ar fi avut nici un răsunet, nici o însemnătate fără sprijinul maselor. Numai teama de revoluția românească, care oprise totdeauna pe turci de a preface lările Române în pašalâcuri, îi impuse și acum a asculta de dorințele lor”.

În această ridicare a poporului, lui Tudor Vladimirescu i-a revenit un rol determinant. A manifestat talent politic, fermitate, hotărârea neclintită de a câștiga și de a apăra drepturile Țării. În realizarea acestei înalte îndatoriri civice și patriotice, el nu a făcut nici un compromis. Și-a asumat întreaga responsabilitate, cu riscul mărturisit de a fi “îmbrăcat cămașa morții”. I s-a atribuit rolul de conducător al revoluției, de către contemporani, mai întâi, de posteritate și de istorici mai apoi, pentru faptul că a fost conducătorul poporului înarmat, care a deschis drumul națiunii române în secolul naționalităților. Prin conducătorul ei, revoluția de la 1821 “a strigat dreptate și a cerut ca tot românul să fie liber și egal, ca statul să se facă

românesc. Ea fu o revoluție democratică”, aprecia N. Bălcescu, situându-l pe Tudor în galeria eroilor naționali, alături de Horea”. Întâmplărilor de la 1821 consemna, la rândul său, M. Kogălniceanu, aducându-și, și el, tributul de recunoștință eroului, faptei sale și revoluției, suntem datori cu orice propășire ce am făcut de atunci, căci ele ne-au deșteptat duhul național.

Din rațiuni care se sprijină pe aceleași convingeri, ne-am îndreptat interesul și stăruința spre izvoarele vieții noastre naționale, cu credința că eforturile contemporane, consacrate unui plus de cunoaștere, nu poate fi păgubitoare, dimpotrivă.

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

**More
Books!**

yes
I want morebooks!

Buy your books fast and straightforward online - at one of world's fastest growing online book stores! Environmentally sound due to Print-on-Demand technologies.

Buy your books online at
www.morebooks.shop

Kaufen Sie Ihre Bücher schnell und unkompliziert online – auf einer der am schnellsten wachsenden Buchhandelsplattformen weltweit! Dank Print-On-Demand umwelt- und ressourcenschonend produziert.

Bücher schneller online kaufen
www.morebooks.shop

KS OmniScriptum Publishing
Brivibas gatve 197
LV-1039 Riga, Latvia
Telefax: +371 686 20455

info@omniscryptum.com
www.omniscryptum.com

OMNIScriptum

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY

FOR AUTHOR USE ONLY